

**ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ**

Συγγραφέας : Παπασταμάτης Ζήσης

Πολιτικός Μηχανικός

MSc «Σχεδιασμός & Κατασκευή Έργων»

Εισηγητής Διαχείρισης Έργων & Τεχνικής Νομοθεσίας

Συγγραφέας εγχειριδίων Τεχνικής Νομοθεσίας

Επιστημονικός Συνεργάτης Α.ΔΟ.ΑΠ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

+

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄. ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Οι προβλέψεις του Ν.3028/2002	8
Β.1 Εισαγωγή διατάξεων σε σχέση με την προστασία των μνημείων	8
Β.2 Τα σημαντικότερα σημεία του Νόμου	9
Β.3 Παραδείγματα κήρυξης οικοδομημάτων των Αθηνών που χρήζουν προστασίας	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄. Μελέτη και Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων	15
Γ.1 Πεδίο εφαρμογής.....	15
Γ.2 Εκπόνηση μελετών.....	15
Γ.2.1 Τρόπος εκπόνησης μελετών.....	16
Γ.2.2 Εκπόνηση μελετών με ανάθεση	16
Γ.2.3 Εκπόνηση μελετών από την υπηρεσία	16
Γ.2.4 Θεώρηση, έγκριση και τροποποίηση μελετών	17
Γ.3 Χρηματοδότηση και εκτέλεση αρχαιολογικών έργων	17
Γ.3.1 Χρηματοδότηση των αρχαιολογικών μελετών και έργων - Διαχείριση των σχετικών πιστώσεων	17
Γ.3.2 Τρόπος εκτέλεσης των αρχαιολογικών έργων	19
Γ.4 Εκτέλεση αρχαιολογικών έργων από ειδικευμένους οικονομικούς φορείς.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄. Πλαίσιο εκπόνησης μελετών και εκτέλεσης εργασιών σε ακίνητα μνημεία	20
Δ.1 Πεδίο εφαρμογής και Έννοιες Όρων	20
Δ.2 Εκπόνηση και στάδια μελέτης	21
Δ.3 Μελέτες τεκμηρίωσης και σχετικές εργασίες	22
Δ.4 Κατηγορίες μελετών	25
Δ.5 Περιεχόμενο Οριστικής Μελέτης	26

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΔΟΜΟΣΤΑΤΙΚΗ
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ / Α.ΔΟ.ΑΠ.

Δ.6 Τεύχη Δημοπράτησης	28
Δ.7 Μελέτη προστασίας και διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου και μελέτη πρασίνου	28
Δ.8 Εκτέλεση εργασιών	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄. Επεμβάσεις πλησίον και επί μνημείων	32
Ε.1 Νομοθεσία περί επεμβάσεων πλησίον και επί Μνημείων και αρχαιολογικών χώρων	32
Ε.1.1 Αρμοδιότητα έγκρισης εργασιών ή επεμβάσεως επί ή πλησίον νεώτερου μνημείου	32
Ε.1.1.1 Καθορισμός αρμοδιότητας Συμβουλίων	33
Ε.1.2 Τρόπος εκτέλεσης αρχαιολογικών έργων	34
Ε.2 Νομολογία περί επεμβάσεων πλησίον Μνημείων και αρχαιολογικών χώρων	36
Ε.3 Περιπτωσιολογία	39

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τις διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος, καθιερώνεται αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, δηλαδή των μνημείων και λοιπών πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ανθρώπινη δραστηριότητα και συνθέτουν, λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, την εν γένει πολιτιστική κληρονομία της Χώρας. Η προστασία αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την διατήρηση των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων στο διηνεκές και συνεπάγεται τη δυνατότητα επιβολής των αναγκαίων μέτρων και περιορισμών της ιδιοκτησίας, καθώς και την υποχρέωση των ιδιοκτητών και νομέων να τα αποκαταστήσουν στην αρχική τους μορφή, όταν έχουν φθαρεί από το χρόνο ή από άλλες ανθρώπινες ενέργειες ή άλλα περιστατικά.

Οι περιορισμοί αυτοί, που επιβάλλονται βάσει του άρθρου 24 του Συντάγματος, μπορεί να έχουν ευρύτερο περιεχόμενο από τους γενικούς περιορισμούς της ιδιοκτησίας που επιτρέπει το άρθρο 17 του Συντάγματος. Περαιτέρω, το Σύνταγμα προνοεί ιδιαιτέρως για την προστασία και διατήρηση τόσο των παραδοσιακών οικισμών, δηλαδή των οικιστικών συνόλων που διατηρούν τον παραδοσιακό πολεοδομικό τους ιστό, όσο και των μεμονωμένων κτιρίων ή κατασκευών που σώζονται εντός ή εκτός οικισμών και παρουσιάζουν παραδοσιακό χαρακτήρα. Μεταξύ των μέτρων προστασίας των εν λόγω οικισμών συγκαταλέγονται η καταγραφή, αξιολόγηση και οριοθέτησή τους, η θέσπιση ειδικών προστατευτικών όρων δόμησης, και ο χαρακτηρισμός τους ως παραδοσιακών, που συνεπάγεται υπαγωγή τους σε ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς με σκοπό, αφενός τη διατήρηση στο διηνεκές των παραδοσιακών τους στοιχείων και αφετέρου τον έλεγχο της δόμησης, προκειμένου οι νέες οικοδομές να εναρμονίζονται με τα παραδοσιακά πρότυπα. Περαιτέρω, εν όψει της συνταγματικής επιταγής για τη λήψη από το Κράτος προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και των παραδοσιακών περιοχών και στοιχείων, οι όροι και περιορισμοί δόμησης, που αφορούν σε παραδοσιακούς οικισμούς, πρέπει να αποσκοπούν στη διατήρηση και την ανάδειξη της φυσιογνωμίας τους, δεν επιτρέπεται δε να είναι δυσμενέστεροι για το περιβάλλον από τους όρους και περιορισμούς που ίσχυαν προηγουμένως .

Κατά την έννοια των του Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α' 153), επιβάλλεται στη Διοίκηση η λήψη κάθε μέτρου το οποίο κρίνεται αρμοδίως ως πρόσφορο για την προστασία των αρχαίων και νεωτέρων μνημείων, καθώς και των ιστορικών και αρχαιολογικών τόπων. Η προστασία αυτή συνίσταται, κατ' αρχήν, στη διατήρηση στο διηνεκές αναλλοίωτων των ανωτέρω στοιχείων του πολιτιστικού περιβάλλοντος και του αναγκαίου για την ανάδειξή τους σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα περιβάλλοντος χώρου, συνεπάγεται δε δυνατότητα επιβολής των απαιτούμενων για το σκοπό αυτό μέτρων και περιορισμών της ιδιοκτησίας.

Τόσο για την ανέγερση κτίσματος σε αρχαιολογικό χώρο και σε τόπο ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και χρήζων ειδικής κρατικής προστασίας, όσο και για οποιαδήποτε επέμβαση σε κτίσμα που βρίσκεται στον χώρο αυτόν ή για την ολική ή μερική κατεδάφισή του, είτε αυτό είναι παλαιότερο του χαρακτηρισμού είτε μεταγενέστερο, απαιτείται άδεια της αρχαιολογικής υπηρεσίας, η μη ύπαρξη ή η ανάκληση της οποίας επιφέρει αυτοτελώς την διακοπή κάθε οικοδομικής εργασίας, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή την ισχύ οικοδομικής αδείας (Σ.τ.Ε. 2221/2017, 3382/2015, 3064/2015, 3285/2009, 861/2008, 868/2001 7μ. κ.ά.). Παράλληλα η χορήγηση ή μη της άδειας συναρτάται, καταρχήν, αποκλειστικώς με την εξυπηρέτηση των σκοπών της αρχαιολογικής νομοθεσίας, οι οποίοι, προκειμένου περί οικισμού που φέρει τους ως άνω χαρακτηρισμούς, συνίστανται στην διατήρηση της μορφής του τόσο ως συνόλου όσο και στα επί μέρους τμήματα και σημεία του, καθώς και στην διατήρηση της σχέσης και των αναλογιών μεταξύ των κτισμάτων που εντάσσονται στο οικιστικό συγκρότημα, το οποίο κρίθηκε προστατευτέο ως ενιαίο σύνολο. (Σ.τ.Ε. 2221/2017, 3382/2015, 3064/2015, 3285/2009, 868/2001 7μ., πρβλ. Σ.τ.Ε. 2801/1991 Ολομ., 2063/2002, 575/2000).

Η Διεθνής Σύμβαση της Γρανάδας για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2039/1992 (Α' 61), ορίζει ότι η «αρχιτεκτονική κληρονομιά» κατά την έννοια της Σύμβασης περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων ακινήτων αγαθών, **τα «μνημεία», στα οποία κατατάσσεται «κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους», τα «αρχιτεκτονικά σύνολα», που περιλαμβάνουν «ομοιογενή σύνολα αστικών ... κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά» και τους «τόπους», στους οποίους ανήκουν «σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού και τεχνικού τους ενδιαφέροντος» (άρθρο 1), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται: 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων» (άρθρο 3), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται: 1. να θέσει σε εφαρμογή με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών, 2. να φροντίσει ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γι' αυτόν το σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν: α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία**

προστασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους, β. την υποβολή στις αρμόδιες αρχές των μελετών που θίγουν το σύνολο ή τμήμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου ή ενός τόπου ... γ. τη δυνατότητα που παρέχεται στις δημόσιες υπηρεσίες, να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του, δ. τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ενός προστατευόμενου ακινήτου» (άρθρο 4) και ότι κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας η οποία : 1. 2. 3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότερο στοιχείο της πολιτιστικής περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής. 4. ... 5. ...» (άρθρο 10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄. ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- α) Ο Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α 153), και ιδίως το άρθρο 40,
- β) Ο Ν. 4412/2016 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)» (Α 147),
- γ) το άρθρο 8 του ν. 4030/2011 «Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις» (Α 249),
- δ) το άρθρο 9 παρ. 5 του ν. 2557/1997 «Θεσμοί, μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης» (Α 271),
- ε) το άρθρου 81 του ν. 1958/1991 «Τμήματα Αμειβομένων Αθλητών - Αθλητικές Ανώνυμες Εταιρείες και άλλες διατάξεις» (Α 122),
- στ) .ΠΔ 99 / 1992. (~~«Μελέτη και εκτέλεση αρχαιολογικών εν γένει έργων(Α' 46)»~~).
- (Το εν λόγω ΠΔ ΚΑΤΑΡΓΗΘΗΚΕ με το άρθρο 13 ΠΔ 24/2019 ,ΦΕΚ Α 39/4.3.2019).
- στ) Το ΠΔ 24/2019 «Μελέτη και Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων» (Α 39),
- ζ). ΥΑ ΥΠΠ//2019 Κανονιστικό πλαίσιο για την εκπόνηση μελετών και την εκτέλεση εργασιών σε ακίνητα μνημεία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄. Οι προβλέψεις του Ν.3028/2002

Β.1 Εισαγωγή διατάξεων σε σχέση με την προστασία των μνημείων

Ο νόμος χαρακτηρίζει ως μνημεία όλα τα πολιτιστικά αγαθά, με πολλές επιμέρους διακρίσεις από τις οποίες οι σημαντικότερες είναι οι διακρίσεις των μνημείων αφενός μεν σε αρχαία και νεότερα, αφετέρου δε σε κινητά και ακίνητα:

α) **Αρχαία μνημεία** : είναι αυτά που χρονολογούνται από τα απώτατα χρόνια έως και το 1830.

β) **Νεότερα μνημεία**: είναι αυτά που χρονολογούνται από το 1830 έως σήμερα.

Το κρισιμότερο στοιχείο και βέβαια πιο σημαντικό στοιχείο του νόμου 3028/2020 είναι η περιοδολόγηση της προστασίας.

Με βάση λοιπόν αυτήν την τυπολογία των μνημείων σε αρχαία και νεότερα, προβλέπονται οι εξής ειδικότερες κατηγορίες ακινήτων και κινητών:

α) Τα **ακίνητα αρχαία μνημεία** προστατεύονται όλα εκ του νόμου εφόσον χρονολογούνται μέχρι και το 1830. Τα νεότερα ακίνητα μνημεία που ανάγονται στην περίοδο από το 1830 έως και πριν τα εκάστοτε εκατό τελευταία χρόνια, προστατεύονται ως μνημεία εφόσον χαρακτηρίζονται ως τέτοια, λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, θρησκευτικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. Ούτως ή άλλως κάθε επέμβαση σε ακίνητα αυτής της ηλικίας προϋποθέτει προηγουμένως άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού. Τα ακίνητα μνημεία που ανάγονται στην περίοδο των εκάστο τελευταίων εκατό ετών, χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της ιδιαίτερης – κι όχι της απλής - αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, θρησκευτικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. Άρα δεν υπάρχει άλλο *terminus*: Μέχρι το 1830 τα ακίνητα μνημεία είναι “αρχαία” συμπεριλαμβανομένων όλων των ακινήτων βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων. Στα δε νεότερα μνημεία η διάκριση γίνεται μεταξύ αφενός μεν αυτών που ανάγονται στην περίοδο από το 1830 έως πριν τα εκατό τελευταία έτη και χαρακτηρίζονται ως μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού λόγω της σημασίας τους, αφετέρου δε αυτών που ανάγονται στην περίοδο των τελευταίων εκατό ετών έως σήμερα, οπότε ο χαρακτηρισμός απαιτείται να θεμελιώνεται στην ιδιαίτερη σημασία τους.

β) Ως προς τα **κινητά**: Όσα χρονολογούνται έως και το 1453 είναι όλα αρχαία μνημεία εκ του νόμου. Τα μεταγενέστερα του 1453 έως και το 1830, δηλαδή τα μεταβυζαντινά, είναι εκ του νόμου μνημεία που προστατεύονται, χωρίς να απαιτείται χαρακτηρισμός, εφόσον αποτελούν ευρήματα ανασκαφών, εφόσον αποσπάστηκαν από ακίνητα μνημεία και εφόσον είναι εικόνες ή θρησκευτικά λειτουργικά αντικείμενα. Τα μνημεία που υπάγονται σ’αυτές τις τρεις κατηγορίες μεταβυζαντινών κινητών είναι εκ του νόμου προστατευόμενα χωρίς να απαιτείται διοικητική πράξη χαρακτηρισμού.

Τα υπόλοιπα μεταβυζαντινά κινητά της περιόδου 1453-1830 πρέπει να χαρακτηριστούν ως μνημεία με την έκδοση σχετικής διοικητικής πράξης. Όσα συνεπώς δεν είναι ευρήματα ανασκαφών, όσα δεν έχουν αποσπαστεί από ακίνητα μνημεία και όσα δεν είναι εικόνες ή λειτουργικά αντικείμενα, πρέπει να χαρακτηριστούν ως τέτοια εφόσον αυτό είναι αναγκαίο λόγω της ιστορικής τους σημασίας. Ίδια είναι η μεταχείριση και ως προς τα νεότερα κινητά μνημεία που

ανάγονται στην περίοδο από το 1830 έως και πριν τα τελευταία εκατότε εκατό χρόνια. Πρέπει να χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της σημασίας τους οπότε και εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας του νόμου. Τα νεότερα που ανάγονται στην περίοδο των τελευταίων εκατό χρόνων έως σήμερα μπορούν να χαρακτηρίζονται επίσης ως μνημεία και να προστατεύονται, αλλά στην περίπτωση αυτή δεν αρκεί η συνήθης σημασία, απαιτείται να έχουν ιδιαίτερη σημασία. Απαιτείται συνεπώς και ιδιαίτερη και πιο αναλυτική αιτιολογία της σχετικής διοικητικής πράξης .

Το νομοσχέδιο προβλέπει ότι τα αποτελέσματα του χαρακτηρισμού επέρχονται από την κοινοποίηση της εισήγησης της Υπηρεσίας, άρα και πριν εκδοθεί η τελική πράξη. Προβλέπει δε επίσης την κατ' εξαίρεσιν δυνατότητα χαρακτηρισμού κατά κατηγορίες: Δεν χρειάζεται να είναι ο χαρακτηρισμός ατομικός για κάθε κινητό μνημείο, αλλά μπορεί να περιληφθούν στην προστασία ολόκληρες κατηγορίες μνημείων με μία πράξη κανονιστικού χαρακτήρα.

B.2 Τα σημαντικότερα σημεία του Νόμου

Ο Ν. 3028/2002 «*Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*» (Α' 153), ορίζει τα εξής:

Άρθρο 1: «Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιότετους χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος ...».

Άρθρο 2: «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου: α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου, β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων: αα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830 ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20 γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ... Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους δδ) ... γ) Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότετους χρόνους έως και το 1830

μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα. δ) Ως Ιστορικοί τόποι νοούνται είτε εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξαιρετών ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά, και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.....».

Άρθρο 3: «1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως: α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της, β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, γ) δ) στη συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της, ε) στ) στην ανάδειξη και την ένταξή της στη σύγχρονη κοινωνική ζωή και ζ) στην παιδεία, την αισθητική αγωγή και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά».

Άρθρο 6: «1. **Στα ακίνητα μνημεία περιλαμβάνονται:** α) τα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1830, β) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, γ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. 2. Ο χαρακτηρισμός ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και κινητά που συνδέονται με ορισμένη χρήση του ακινήτου, τις χρήσεις που είναι σύμφωνες με το χαρακτήρα του ως μνημείου, καθώς και τον περιβάλλοντα χώρο ή στοιχεία αυτού. 3 ... 4. Τα αρχαία ακίνητα μνημεία προστατεύονται από το νόμο χωρίς να απαιτείται η έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής πράξης. Τα ακίνητα των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. 5. Η εισήγηση κοινοποιείται απευθείας, με μέριμνα της Υπηρεσίας, στον κύριο, τον νομέα ή τον κάτοχο, ο οποίος μπορεί να υποβάλει αντιρρήσεις εντός δύο (2) μηνών από την κοινοποίηση...6. Ο κύριος ή όποιος έχει εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητο υπό χαρακτηρισμό, καθώς και ο νομέας, ο κάτοχος ή ο χρήστης οφείλει και πριν από την έκδοση της απόφασης να επιτρέπει στους υπαλλήλους της Υπηρεσίας την είσοδό τους σε αυτό και την εξέτασή του. Επίσης οφείλει να τους παρέχει κάθε σχετική πληροφορία. 7. Τα αποτελέσματα του χαρακτηρισμού επέρχονται από την κοινοποίηση ή τη δημοσίευση της

ανακοίνωσης στην εφημερίδα και αίρονται εάν η απόφαση περί χαρακτηρισμού δεν δημοσιευθεί εντός ενός (1) έτους από αυτές. Εντός του ίδιου χρονικού διαστήματος απαγορεύεται κάθε επέμβαση ή εργασία στο υπό χαρακτηρισμό ακίνητο ...».

Άρθρο 10:

Παρ. 4: Για κάθε εργασία, επέμβαση ή αλλαγή χρήσης σε ακίνητα μνημεία, ακόμη και αν δεν επέρχεται κάποια από τις συνέπειες της παραγράφου 1 σε αυτά, απαιτείται έγκριση που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

"Για την υλοποίηση έργων σε κηρυγμένα μνημεία, χρηματοδοτούμενων από εθνικούς πόρους ή συγχρηματοδοτούμενων από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων διεθνών οργανισμών, από φορείς εκτός των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, απαιτείται απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, η οποία εκδίδεται κατόπιν διατύπωσης γνώμης από το αρμόδιο Συμβούλιο. Η έκδοση της ως άνω υπουργικής απόφασης αποτελεί προαπαιτούμενο όρο για την παραδεκτή υποβολή πρότασης εκ μέρους του φορέα υλοποίησης του έργου για την ένταξη οποιουδήποτε έργου σε επιχειρησιακό πρόγραμμα υλοποίησης συγχρηματοδοτούμενων έργων ή και σε οποιοδήποτε χρηματοδοτούμενο από εθνικούς πόρους πρόγραμμα. Η ως άνω απόφαση εκδίδεται εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την υποβολή της σχετικής αίτησης στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού"¹.

παρ. 5: Σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης για την αποτροπή άμεσου και σοβαρού κινδύνου είναι δυνατή η επιχείρηση εργασιών αποκατάστασης βλάβης που δεν αλλοιώνει τα υπάρχοντα κτιριολογικά, αισθητικά και άλλα συναφή στοιχεία του μνημείου χωρίς την έγκριση που προβλέπεται στις παραγράφους 3 και 4, μετά από άμεση και πλήρη ενημέρωση της Υπηρεσίας, η οποία μπορεί να διακόψει τις εργασίες με σήμα της.

παρ. 6: Στις περιπτώσεις που απαιτείται έγκριση σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αυτή προηγείται από τις άδειες άλλων αρχών που αφορούν την επιχείρηση ή την εκτέλεση του έργου ή της εργασίας και τα στοιχεία της αναγράφονται με ποινή ακυρότητας στις άδειες αυτές. Η έγκριση χορηγείται μέσα σε τρεις (3) μήνες από την υποβολή της σχετικής αίτησης. Ειδικά για αιτήματα αδειοδοτήσεων καταστημάτων λιανικής πώλησης υγειονομικού ενδιαφέροντος, η ανωτέρω έγκριση χορηγείται μέσα σε δύο (2) μήνες από την υποβολή της σχετικής αίτησης.»

Άρθρο 14: «Αρχαιολογικοί χώροι σε οικισμούς. Οικισμοί που αποτελούν αρχαιολογικούς χώρους 1. Στους αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται εντός σχεδίου πόλεως ή των ορίων νομίμως υφισταμένων ενεργών οικισμών είναι δυνατόν να καθορίζονται ζώνες προστασίας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13. [...] 2.

¹ Τα εντός " " εδάφια προστέθηκαν με το άρθρο 11 του Ν.4355/2015 (ΦΕΚ Α 178/18.12.2015)

Στους ενεργούς οικισμούς ή σε τμήματά τους που αποτελούν αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύονται οι επεμβάσεις που αλλοιώνουν το χαρακτήρα και τον πολεοδομικό ιστό ή διαταράσσουν τη σχέση μεταξύ των κτιρίων και των υπαίθριων χώρων. **Επιτρέπεται μετά από άδεια που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται μετά από γνώμη των οικείου γνωμοδοτικού οργάνου:**

- α) η ανέγερση νέων κτισμάτων, εφόσον συνάδουν από πλευράς όγκου, δομικών υλικών και λειτουργίας με το χαρακτήρα του οικισμού,
- β) η αποκατάσταση ερειπωμένων κτισμάτων, εφόσον τεκμηριώνεται η αρχική τους μορφή,
- γ) η κατεδάφιση υφιστάμενων κτισμάτων, εφόσον δεν αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του συνόλου ή χαρακτηρισθούν ετοιμόρροπα κατά τις διατάξεις του άρθρου 41,
- δ) η εκτέλεση οποιουδήποτε έργου στα υφιστάμενα κτίσματα, στους ιδιωτικούς ακάλυπτους χώρους και τους κοινόχρηστους χώρους, λαμβανομένου πάντα υπόψη του χαρακτήρα του οικισμού ως αρχαιολογικού χώρου,
- ε) η χρήση κτίσματος ή και των ελεύθερων χώρων του, εάν εναρμονίζεται με το χαρακτήρα και τη δομή τους.

2. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο απαιτούμενη άδεια εκδίδεται πριν από όλες τις άλλες άδειες άλλων αρχών που αφορούν στην εκτέλεση του έργου, σε κάθε περίπτωση μέσα σε εξήντα (60) ημέρες από την υποβολή της σχετικής αίτησης, τα δε στοιχεία της αναγράφονται με ποινή ακυρότητας σε αυτές. Η άδεια αλλαγής της χρήσης εκδίδεται μέσα σε δέκα (10) ημέρες.

3. Στους παραπάνω αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύονται δραστηριότητες, καθώς και χρήσεις των κτισμάτων, των ελεύθερων χώρων τους και των κοινόχρηστων χώρων, οι οποίες δεν εναρμονίζονται με το χαρακτήρα και τη δομή των επί μέρους κτισμάτων ή χώρων ή του συνόλου. Για τον καθορισμό της χρήσης κτίσματος ή ελεύθερου χώρου αυτού ή κοινόχρηστου χώρου χορηγείται άδεια με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου...».

Άρθρο 16: «Ιστορικοί τόποι

Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, συνοδεύεται από διάγραμμα οριοθέτησης και δημοσιεύεται μαζί με αυτό στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, εκτάσεις ή σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης σύμφωνα με τις ειδικότερες διακρίσεις του εδαφίου δ' του άρθρου 2 χαρακτηρίζονται Ιστορικοί τόποι. Στους ιστορικούς τόπους εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14 και 15».

Εξάλλου, στο **άρθρο 73 παρ. 10** του ίδιου νόμου προβλέπεται ότι: «Πολιτιστικά αγαθά που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενα σύμφωνα με τις διατάξεις της προϊσχύουσας νομοθεσίας προστατεύονται στο εξής κατά τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Πολιτιστικά αγαθά που έχουν ήδη χαρακτηριστεί κατά κατηγορίες χαρακτηρίζονται εκ νέου σύμφωνα με τη διαδικασία και υπό τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου. Έως τότε προστατεύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου που εφαρμόζονται αναλόγως».

Κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, **τα ακίνητα μνημεία που είναι**

προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και μεταγενέστερα του 1830 χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, ο χαρακτηρισμός δε ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και τον περιβάλλοντα χώρο ή στοιχεία αυτού.

Περαιτέρω, κατά τον χαρακτηρισμό δεν εξετάζεται ούτε η έκταση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να προκληθούν στους ενδιαφερομένους, ούτε η τυχόν επίδραση του χαρακτηρισμού στις νομικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, αφού η επιδιωκόμενη με τις ανωτέρω διατάξεις διαφύλαξη, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, του προστατευόμενου εννόμου αγαθού αποτελεί υποχρέωση της Διοικήσεως, κατά ρητή συνταγματική επιταγή. **Η νομιμότητα των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων ελέγχεται από τον ακυρωτικό δικαστή, τόσο ως προς την πληρότητα της αιτιολογίας όσο και ευθέως για την ορθή εφαρμογή του νόμου, εφόσον από τα στοιχεία του φακέλου διαπιστώνεται, με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι δεν συντρέχουν τα κριτήρια που προβλέπονται από το νόμο για τον χαρακτηρισμό (πρβλ. ΣτΕ 1871/2010, 4508/2009, 2557/2009, 2224/2008, 3857/2007, 3611/2007, 1445/2006, 1100/2005, 3050/2004 7μ.).** Περαιτέρω, **για το χαρακτηρισμό ακινήτου ως μνημείου**

- **δεν απαιτείται να συντρέχουν όλα τα κριτήρια που μνημονεύονται στην παραπάνω διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β', αλλά**
- **αρκεί η συνδρομή οποιουδήποτε από τα κριτήρια αυτά (πρβλ. ΣτΕ 1871/2010).** Τέλος, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, οι οποίες είναι ερμηνευτέες ενόψει της αυξημένης προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος που εισάγεται με το άρθρο 24 του Συντάγματος, αλλά και των επιταγών της Σύμβασης της Γρανάδας,

δεν αποκλείεται ο χαρακτηρισμός ως μνημείου κτιρίου, που αποτελεί τμήμα ενεργού οικισμού,

- ◆ **ο οποίος έχει ήδη χαρακτηριστεί στο σύνολό του ως αρχαιολογικός χώρος, ή**
- ◆ **αποτελεί μέρος σύνθετου έργου του ανθρώπου και της φύσης, το οποίο έχει ήδη χαρακτηριστεί στο σύνολό του ως ιστορικός τόπος, βάσει των ανωτέρω διατάξεων του ν. 3028/2002 ή**
- ◆ **του έχει αποδοθεί αντίστοιχος και ανάλογης προστασίας χαρακτηρισμός της προγενέστερης νομοθεσίας, για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.**

Ως εκ τούτου, εφόσον συντρέχουν οι κατά νόμο προϋποθέσεις, **επιτρέπεται ο αυτοτελής χαρακτηρισμός του κτιρίου αυτού βάσει της ιστορικής ή καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας του,** ο οποίος, άλλωστε, συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη προστασία του συνόλου και, πιο συγκεκριμένα, στη διατήρηση του πολεοδομικού ιστού του αρχιτεκτονικού συνόλου ή της φυσιογνωμίας ή της ομοιογένειας ορισμένου τόπου.

Με τις διατάξεις του τρίτου τμήματος επιδιώκεται να ληφθούν υπόψη οι πολλές και ποικίλες διατάξεις της χωροταξικής και, ιδίως, της πολεοδομικής νομοθεσίας όσον αφορά στην προστασία των αρχαιολογικών χώρων, των ιστορικών τόπων και των ζωνών προστασίας των ακίνητων μνημείων. Το τμήμα

αυτό είναι εντελώς νέο και παρουσιάζεται έντονα η ανάγκη συντονισμού των δραστηριοτήτων των Υπουργείων Πολιτισμού και ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. Για λόγους ασφαλείας του δικαίου, επιβάλλεται ο σαφής χωρικός καθορισμός των εκτάσεων που τελούν υπό ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς: των αρχαιολογικών χώρων και των ιστορικών τόπων. Για το λόγο αυτό προβλέπεται η οριοθέτηση των χώρων αυτών (άρθρα 12, 15 και 16). Οι ενέργειες, οι εργασίες, οι επεμβάσεις και οι δραστηριότητες που δεν θίγουν *in concreto* το χώρο επιτρέπονται μόνο, ύστερα από άδεια του Υπουργού (άρθρο 12 παρ. 5). Περαιτέρω, επιτρέπεται να καθορισθούν εντός αυτών ζώνες προστασίας όπου θα ισχύει ειδικό καθεστώς, εξικνούμενο από το περιοριστικό ορισμένων εργασιών, δραστηριοτήτων κλπ. (Ζώνη Β΄) έως την πλήρη απαγόρευσή τους (Ζώνη Α΄) (άρθρα 13 και 14). Αλλά και γύρω από συγκεκριμένα μνημεία, εντός ή εκτός αρχαιολογικών χώρων ή ιστορικών τόπων, είναι δυνατόν να καθορισθεί αντίστοιχη Ζώνη Προστασίας (Α΄ και Β΄, άρθρο 17).

Δίνεται έτσι η ευχέρεια στη Διοίκηση να χρησιμοποιήσει ένα ευρύτατο φάσμα ρυθμίσεων, ανάλογα με το βαθμό προστασίας που επιδιώκει εν όψει των συγκεκριμένων κάθε φορά συνθηκών. Οι αρχαιολογικοί χώροι είναι δυνατόν να ευρίσκονται είτε εκτός σχεδίου πόλεως ή ορίων νομίμως υφισταμένων οικισμών (άρθρο 13), είτε εντός σχεδίου πόλεως ή των ορίων νομίμως υφισταμένου ενεργού οικισμού (άρθρο 14 παρ. 1). Ενδέχεται επίσης το σύνολο ενός οικισμού ή τμήμα του να αποτελεί αρχαιολογικό χώρο (οικιστικό σύνολο προγενέστερο του 1830 και μεταγενέστερο του 1453, άρθρα 14 παρ. 2 και 3), ο οικισμός δε αυτός (ή το τμήμα του) να είναι είτε ενεργός (κατοικημένος, ζων, άρθρο 14 παρ. 3) είτε μη ενεργός (εγκαταλειμένος, νεκρός, άρθρο 14 παρ. 2). Ο ενεργός οικισμός που αποτελεί αρχαιολογικό χώρο πρέπει να εξακολουθήσει να ζει, χωρίς ωστόσο να αποβάλει τον χαρακτήρα του. Για το λόγο αυτό επιτρέπεται και η ανέγερση νέων κτισμάτων, εφόσον με τη μορφή που θα λάβουν και με τη χρήση που θα έχουν δεν θα αλλοιωθεί ο χαρακτήρας του οικισμού, και εκείνες οι χρήσεις του. Για τον ίδιο λόγο, τη μη αλλοίωση δηλαδή του χαρακτήρα του οικισμού, συστατικό στοιχείο του οποίου είναι και η ατμόσφαιρα που αναδίδει, επιτρέπονται στο σύνολο αυτού οι δραστηριότητες και οι χρήσεις που την νοθεύουν (άρθρο 14 παρ. 3 και 5).

Β.3 Παραδείγματα κήρυξης οικοδομημάτων των Αθηνών που χρήζουν προστασίας

Με την 41004/21.12.1972 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Επιστημών (Β΄ 1112) κηρύχθηκαν ως χρήζοντα προστασίας κατά την αρχαιολογική νομοθεσία δεκαέξι καλλιτεχνικά οικοδομήματα των Αθηνών, χαρακτηριστικά δείγματα της αρχιτεκτονικής του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα. Στον κατάλογο των κτιρίων αυτών περιλαμβάνονται το οίκημα της Γερμανικής Αρχαιολογικής Σχολής της οδού Φειδίου, τα Ανάκτορα της οδού Ηρώδου Αττικού, το μέγαρο του Μουσείου Μπενάκη, το μέγαρο Σταθάτου, ο Ιερός Ναός της Αγίας Ειρήνης της οδού Αιόλου, ο

Μητροπολιτικός Ναός Αθηνών και η «παλαιά πτέρυξ» του Μεγάρου της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'. Μελέτη και Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων

Ισχύουν τα οριζόμενα στο ΠΔ 24/2019 «Μελέτη και Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων» (Α 39).

Γ.1 Πεδίο εφαρμογής

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 ΠΔ 24/2019:

Στις διατάξεις του παρόντος διατάγματος υπάγονται η μελέτη, η διαχείριση, η διοίκηση και η εκτέλεση αρχαιολογικών, εν γένει, έργων και εργασιών, και ενδεικτικώς:

α) οι ανασκαφές, αναστηλώσεις, στερεώσεις, αναδείξεις, συντηρήσεις αρχαίων και νεώτερων μνημείων, διαμορφώσεις αρχαιολογικών χώρων, μουσειακές εργασίες εν γένει, επισκευές, μετασκευές,

β) ο σχεδιασμός της διαχείρισης, οργάνωσης και λειτουργίας αρχαιολογικών χώρων μνημείων και μουσείων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων με πολιτιστικό περιεχόμενο, η τεκμηρίωση, ψηφιοποίηση, παραγωγή ψηφιακού περιεχομένου και ο σχεδιασμός ηλεκτρονικών εφαρμογών ανάδειξης αρχαιολογικού περιεχομένου στο διαδίκτυο, καθώς και

γ) η επιστημονική, τεχνική, λειτουργική, διοικητική και διαχειριστική υποστήριξη των ανωτέρω δραστηριοτήτων.

Στην έννοια του αρχαιολογικού έργου εντάσσονται και οι πάσης φύσεως αρχαιολογικές έρευνες, εργασίες και σωστικές ανασκαφές, που εκτελούνται από υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, στο πλαίσιο δημόσιων τεχνικών έργων τρίτων φορέων.

Γ.2 Εκπόνηση μελετών

Γ.2.1 Τρόπος εκπόνησης μελετών

Σύμφωνα με το Άρθρο 2 :

Οι μελέτες των αρχαιολογικών εν γένει έργων και εργασιών, όπου απαιτείται η ύπαρξη μελέτης, εκπονούνται

1. απ ευθείας από την αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠ.ΠΟ.Α.) ή
2. με ανάθεση σε ιδιώτες μελετητές που έχουν τα κατά νόμο προσόντα ή και πρόσθετα εξειδικευμένα προσόντα που ορίζονται με την εκάστοτε διακήρυξη.

Γ.2.2 Εκπόνηση μελετών με ανάθεση

Σύμφωνα με το Άρθρο 3 :

1. Όταν η μελέτη ανατίθεται σε ιδιώτη μελετητή ή ιδιωτικά γραφεία μελετών, εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του ν. 4412/2016, όπως εκάστοτε ισχύει.
2. Οι αμοιβές των μελετητών για τις μελέτες της προηγούμενης παραγράφου, καθορίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4412/2016 όπως εκάστοτε ισχύει, με την επιφύλαξη της εκδόσεως της προβλεπόμενης στο άρθρο 53, παρ. 8, περ. δ του ν. 4412/2016 κανονιστικής πράξης.
3. Οι μελετητές, οι εταιρείες μελετών και τα στελέχη των εταιρειών υπόκεινται στον πειθαρχικό έλεγχο του κράτους. Κάθε υπαίτια αντισυμβατική πράξη ή παράλειψη του αναδόχου-μελετητή επισύρει πλην των προβλεπόμενων εκ του ν. 4412/2016 και της οικείας νομοθεσίας εννόμων συνεπειών και κυρώσεων, και πειθαρχική ευθύνη σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις.
4. Στις περιπτώσεις εκπόνησης, κατόπιν ανάθεσης, μελετών αναστήλωσης και στερέωσης σε μνημεία με ανάθεση επιτρέπεται η προσθήκη ειδικών όρων στην σχετική διακήρυξη, οι οποίοι εξασφαλίζουν τα κατάλληλα επίπεδα τεχνικής καταλληλότητας και γενικής εμπειρίας των συμμετεχόντων οικονομικών φορέων.

Γ.2.3 Εκπόνηση μελετών από την υπηρεσία

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Άρθρο 4 :

1. Οι μελέτες αρχαιολογικών εν γένει έργων, εκπονούνται και από τις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α. ή από ειδική ομάδα που συγκροτείται ειδικά για αυτό το σκοπό με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, από υπαλλήλους του ΥΠ.ΠΟ.Α. με εμπειρία και ειδικότητα συναφή στο αντικείμενο της μελέτης ή από

προσωπικό που κατά περίπτωση προσλαμβάνεται με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου (Ι.Δ.Ο.Χ.) σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 10 του παρόντος και αμείβεται από τις πιστώσεις που διατίθενται για την εκπόνηση της μελέτης, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις.

2. Στις περιπτώσεις της παρ. 1 του παρόντος άρθρου, ο Προϊστάμενος της Υπηρεσίας που εκπονεί τη μελέτη μπορεί στο πλαίσιο της συνολικής εκπόνησης της μελέτης να προβαίνει σε απ ευθείας ανάθεση επιμέρους συμβάσεων ερευνών, μελετών ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, εφόσον η δαπάνη της σχετικής σύμβασης δεν υπερβαίνει, ανά κατηγορία μελέτης, έρευνας ή ανεξάρτητης υπηρεσίας, το ποσό των δέκα πέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ, συμπεριλαμβανομένου του νόμιμου Φ.Π.Α. Στις περιπτώσεις αυτές δεν έχουν εφαρμογή οποιεσδήποτε συναφείς διατάξεις.

3. Σε περίπτωση μελέτης που αφορά σε αρχαιολογικό έργο που είναι αρμοδιότητας περισσότερων της μιας Υπηρεσιών, μπορεί ύστερα από απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού η εκπόνηση της μελέτης να ανατίθεται σε μια μόνο Υπηρεσία.

Γ.2.4 Θεώρηση, έγκριση και τροποποίηση μελετών

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 :

1. Οι μελέτες των αρχαιολογικών εν γένει έργων ελέγχονται και θεωρούνται από τις αρμόδιες, κατά περίπτωση, Διευθύνσεις του ΥΠ.ΠΟ.Α.

2. Οι μελέτες εγκρίνονται από τον Υπουργό Πολιτισμού και Αθλητισμού, ύστερα από εισήγηση της αρμόδιας Διεύθυνσης του ΥΠ.ΠΟ.Α. και γνωμοδότηση του αρμόδιου Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων ή του καθ ύλην αρμόδιου Κεντρικού Συμβουλίου. Η έγκριση μελετών, με τη διαδικασία αυτή, εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το φορέα ή την υπηρεσία που εκπόνησε τη μελέτη. Εφόσον η αρχική μελέτη έχει εγκριθεί μετά από γνώμη Κεντρικού Συμβουλίου, οποιαδήποτε τροποποίησή της πρέπει να ακολουθήσει την ίδια διαδικασία έγκρισης κατόπιν γνωμοδότησης του οικείου Κεντρικού Συμβουλίου.

Γ.3 Χρηματοδότηση και εκτέλεση αρχαιολογικών έργων

Γ.3.1 Χρηματοδότηση των αρχαιολογικών μελετών και έργων - Διαχείριση των σχετικών πιστώσεων

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Άρθρο 6 :

1. Τα αρχαιολογικά εν γένει έργα που εκτελεί το Δημόσιο χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό (Τακτικό ή Δημοσίων Επενδύσεων), από πόρους του Τ.Α.Π.Α. και από άλλες δημόσιες ή ιδιωτικές πηγές.

2. Τις πιστώσεις που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο βαρύνουν οι δαπάνες για:

α) την εκπόνηση των μελετών,

β) τις αναγκαίες ερευνητικές εργασίες, καθώς και τις εργασίες και τα υλικά τεκμηρίωσης,

γ) την εκτέλεση και συντήρηση των αρχαιολογικών έργων,

δ) την καταβολή αποζημίωσης για την απαλλοτρίωση, την απ ευθείας εξαγορά ή την προσωρινή στέρηση της χρήσης, για τις ζημιές που προκαλούνται κατά την εκτέλεση των έργων,

ε) τα ασφάλιστρα των ίδιων των έργων και των επιβλεπόντων και εργαζομένων σε αυτά,

στ) την προμήθεια των απαραίτητων μέσων και των αναγκαίων μηχανημάτων, εργαλείων, οργάνων, συσκευών, εξοπλισμού, ειδικών συγγραμμάτων, χαρτών και υλικών πάσης φύσεως,

ζ) την καταβολή αμοιβών, αποδοχών ή αποζημιώσεων στο προσωπικό πάσης φύσεως που προσλαμβάνεται με συμβάσεις εργασίας Ι.Δ.Ο.Χ. για την εκτέλεση, επίβλεψη, συντήρηση, διαχείριση και φύλαξη των έργων και των εργοταξίων,

η) τη μίσθωση των αναγκαίων ακινήτων και μέσων,

θ) τις αμοιβές παροχής υπηρεσιών,

ι) την εκτέλεση επιμέρους εργασιών από τρίτους, με υλικά ή χωρίς υλικά (φατούρα),

ια) την επιστημονική δημοσίευση των εργασιών μετά την ολοκλήρωσή τους, την διοργάνωση εκδηλώσεων δημοσιότητας - επικοινωνίας, καθώς και κάθε άλλη δαπάνη σχετικά με τη μελέτη, τεκμηρίωση, εκτέλεση και παρακολούθηση των αρχαιολογικών έργων.

3. Οι δαπάνες αρχαιολογικών ερευνών και εργασιών που προκαλούνται κατά την εκτέλεση συγχρηματοδοτούμενων από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημόσιων τεχνικών έργων τρίτων φορέων υπό την έννοια του ν. 4412/2016, όπως εκάστοτε ισχύει, χρηματοδοτούνται από τον κύριο του έργου.

Οι δαπάνες αυτές μπορεί να αφορούν:

➤ α) την αρχαιολογική παρακολούθηση των εργασιών από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού

➤ β) τη διενέργεια σωστικών ανασκαφών, κατά την έννοια του άρθρου 37 του ν.

3028/2002 (Α 153) και

□γ) τη λήψη προληπτικών μέτρων προστασίας των μνημείων έναντι κινδύνων κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του έργου ή και κατά τη φάση της λειτουργίας του.

Εφόσον ο προϋπολογισμός των δαπανών αυτών υπερβαίνει το 5% επί του συνολικού προϋπολογισμού του δημόσιου τεχνικού έργου, εγκρίνεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού μετά από αιτιολογημένη γνώμη των αρμόδιων Κεντρικών Συμβουλίων του ίδιου Υπουργείου.

Γ.3.2 Τρόπος εκτέλεσης των αρχαιολογικών έργων

Σύμφωνα με το Άρθρο 7:

1. Οι ανασκαφές και εν γένει τα αρχαιολογικά έργα που εκτελούνται μετά από έγκριση του αρμοδίου οργάνου του ΥΠ.ΠΟ.Α., από τις Διευθύνουσες Υπηρεσίες του άρθρου 2 παράγραφος 1, εδάφια α και β του π.δ. 263/ 1987 (Α 127) και τις Υπηρεσίες της παραγράφου 4 του άρθρου 2 του ίδιου π.δ. διενεργούνται με αυτεπιστασία και απολογιστικά.
2. Ο τρόπος εκτέλεσης των αρχαιολογικών έργων που εκτελούνται από τις λοιπές Διευθύνουσες Υπηρεσίες του άρθρου 2 παράγραφος 1 εδάφιο γ του π.δ. 263/1987, αποφασίζεται σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ν. 4412/2016, όπως εκάστοτε ισχύει. Τα έργα αυτά μπορούν να εκτελεστούν είτε με αυτεπιστασία και απολογιστικά είτε από ειδικευμένους οικονομικούς φορείς (αναδόχους δημοσίου έργου).
3. Επείγουσες εργασίες συντήρησης, στερέωσης καθώς και άρσης ετοιμορροπίας των μνημείων, ενεργούνται κατά προτεραιότητα με μέριμνα της αρμόδιας υπηρεσίας.
4. Σε περίπτωση που κάποιο αρχαιολογικό έργο είναι αρμοδιότητας περισσότερων της μιας υπηρεσιών, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, η εκτέλεσή του μπορεί να ανατίθεται σε μια μόνο υπηρεσία. Τα όργανα δημοπράτησης, επίβλεψης και παραλαβής του έργου, στις περιπτώσεις αυτές μπορούν να στελεχώνονται και από υπαλλήλους των συναρμόδιων υπηρεσιών.

Γ.4 Εκτέλεση αρχαιολογικών έργων από ειδικευμένους οικονομικούς φορείς

Σύμφωνα με το Άρθρο 8, στις περιπτώσεις όπου η εκτέλεση των αρχαιολογικών έργων ανατίθενται με σύμβαση σε ειδικευμένους οικονομικούς φορείς (Αναδόχους Δημοσίου Έργου), εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν. 4412/2016, όπως εκάστοτε ισχύουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'. Πλαίσιο εκπόνησης μελετών και εκτέλεσης εργασιών σε ακίνητα μνημεία

Η εκπόνηση μελετών και η Εκτέλεση εργασιών σε ακίνητα μνημεία αναφέρονται αναλυτικά στην ΥΑ ΥΠΠ//2019 (Αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΑΤΝΕΚΕ/356112/929) (ΦΕΚ Β 2837/5.7.2019) «Κανονιστικό πλαίσιο για την εκπόνηση μελετών και την εκτέλεση εργασιών σε ακίνητα μνημεία».

Δ.1 Πεδίο εφαρμογής και Έννοιες Όρων

Η παρούσα ρυθμίζει θέματα σχετικά με τους κανόνες που διέπουν την εκπόνηση μελετών και την εκτέλεση εργασιών σε ακίνητα μνημεία, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 40 του ν. 3028/2002.

Οι έννοιες των όρων αναφέρονται το Άρθρο 2. Συγκεκριμένα :

1. Η χρήση του όρου «μνημείο» αναφέρεται σε ακίνητο αρχαίο ή νεώτερο μνημείο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 περ. β-ββ και γγ και του άρθρου 6 του ν. 3028/2002,

- είτε είναι μεμονωμένο
- είτε βρίσκεται εντός αρχαιολογικού χώρου ή ιστορικού τόπου.

Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους.

2. Οι εργασίες αποσκοπούν στην προστασία του μνημείου, στη διατήρηση της υλικής υπόστασης και της αυθεντικότητάς του στο χρόνο, στην ανάδειξη, στην ασφάλη για το μνημείο και το κοινό επισκεψιμότητά του, στην εξυπηρέτηση της χρήσης του καθώς και στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου του και αντιστοιχούν σε μία από τις ακόλουθες δύο κατηγορίες:

α) Εργασίες μείζονος σημασίας

Ως εργασίες μείζονος σημασίας θεωρούνται εκείνες που επηρεάζουν την υφιστάμενη μορφή, δομή, τυπολογία, λειτουργία και τον άμεσο περιβάλλοντα χώρο του μνημείου, όπως εργασίες επισκευής, ενίσχυσης του φέροντος οργανισμού ή αλλαγή της στατικής λειτουργίας του με αναγκαίες επεμβάσεις στον φορέα, που επιβάλλονται είτε από την

κατάσταση του μνημείου είτε από την εξυπηρέτηση της χρήσης του.

β) Εργασίες ελάσσονος σημασίας

Ως εργασίες ελάσσονος σημασίας θεωρούνται εκείνες που δεν επηρεάζουν την υφιστάμενη μορφή, δομή, τυπολογία, λειτουργία και τον άμεσο περιβάλλοντα χώρο του μνημείου, όπως επισκευή κεράμωσης, επισκευή κουφωμάτων, μικρής κλίμακας στερεωτικές εργασίες, υποστυλώσεις αναστρέψιμου χαρακτήρα, χρωματισμοί.

3. Οι εργασίες διενεργούνται σύμφωνα με μελέτη, η οποία συντάσσεται με βάση ειδικές προδιαγραφές που τίθενται από την Υπηρεσία και εγκρίνεται από αυτήν ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ή, αν οι εργασίες είναι μείζονος σημασίας, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

Δ.2 Εκπόνηση και στάδια μελέτης

1. Κάθε επέμβαση σε μνημείο μελετάται διεξοδικά στο πλαίσιο της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας και των Διεθνών Αρχών που διέπουν τις επεμβάσεις σε μνημεία, όπως

- a. Η Σύμβαση της Γρανάδας (ν. 2039/1992, ΦΕΚ 61 Α),
- b. η Σύμβαση της Βαλέτας (ν. 3378/2005, ΦΕΚ 203 Α), καθώς και
- c. άλλων σχετικών Χαρτών και Συμβάσεων.

Οι μελέτες εκπονούνται

- είτε απευθείας από το εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό των αρμόδιων Υπηρεσιών
- είτε με ανάθεση από την Υπηρεσία σε ιδιώτες μελετητές που έχουν τα κατά νόμο απαραίτητα προσόντα ή και πρόσθετα εξειδικευμένα προσόντα που ορίζονται με την εκάστοτε διακήρυξη. Οι προϋποθέσεις ειδικής εμπειρίας των μελετητών ορίζονται
 - από την ισχύουσα εν γένει νομοθεσία περί μελετών του δημοσίου,
 - τα ειδικώς προβλεπόμενα στις διατάξεις του άρθρου 81 του ν. 1958/1991, του π.δ. 24/2019, καθώς και
 - τους ειδικότερους όρους της διακήρυξης της μελέτης που τίθενται από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α.

Η μελέτη εκπονείται, κατά τα ανωτέρω, από τον αντίστοιχης ειδικότητας μελετητή ή από διεπιστημονική ομάδα, ανάλογα με τη φύση, την έκταση και τον χαρακτήρα της εκπονούμενης μελέτης. Σε περίπτωση που ανατίθεται σε έναν μελετητή τμήμα ή στάδιο μελέτης, αυτός λαμβάνει υπόψη του, αναφέρει και αξιολογεί τις προγενέστερες

μελέτες και έρευνες που έχουν γίνει για το μνημείο, τηρώντας τη δεοντολογία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

2. Τα στάδια εκπονήσεως της μελέτης είναι τα εξής:

α) προκαταρκτική μελέτη σκοπιμότητας (Σχέδιο - Πλαίσιο). Συντάσσεται για εργασίες μείζονος σημασίας του άρθρου 2 παρ. 2α της παρούσας ή για επεμβάσεις σε μνημεία μείζονος σημασίας ή σε μνημεία και χώρους μεγάλης κλίμακας.

β) προμελέτη

γ) οριστική μελέτη

δ) μελέτη εφαρμογής και τεχνικές προδιαγραφές έργου

ε) τεύχη δημοπράτησης σε περίπτωση ανάθεσης του έργου σε τρίτους

Η Προκαταρκτική Μελέτη Σκοπιμότητας και η Προμελέτη εισάγονται για την κατά νόμο γνωμοδότηση στο αρμόδιο Συμβούλιο και εγκρίνονται με την έκδοση σχετικής υπουργικής απόφασης. Η οριστική μελέτη και η μελέτη εφαρμογής εγκρίνονται από την αρμόδια Διεύθυνση, εκτός αν ορίζει άλλως η υπουργική απόφαση έγκρισης της Προμελέτης. Για εργασίες ελάσσονος σημασίας είναι δυνατόν να κατατεθεί μελέτη σε ένα στάδιο, κατόπιν γνωμοδότησης του αρμόδιου Συμβουλίου.

3. Στην περίπτωση, κατά την οποία υποβάλλεται εισήγηση για απόδοση σε χρήση ή σε φιλοξενία χρήσεων στο μνημείο, απαιτείται συμπληρωματική Έκθεση Σκοπιμότητας από την οποία να αποδεικνύεται ότι η απόδοση σε χρήση ή η φιλοξενία χρήσεων είναι συμβατή όχι μόνο με το χαρακτήρα του μνημείου αλλά και με την υφιστάμενη κατάστασή του, καθώς και με τις δυνατότητες του φέροντος συστήματός του.

4. Στην περίπτωση κατά την οποία απαιτείται μελέτη συντήρησης διακόσμου, η μελέτη αυτή συντάσσεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Σε κάθε περίπτωση απομάκρυνσης διακόσμου, προσωρινής ή οριστικής, απαιτείται ειδική μελέτη και απόφαση Υπουργού, μετά από γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου.

5. Μαζί με τη μελέτη υποβάλλεται και τεύχος τεχνικών προδιαγραφών των προτεινόμενων εργασιών ή και συμπληρωματικές τεχνικές προδιαγραφές για ειδικές εργασίες. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται μαζί με την έγκριση της μελέτης και η έγκριση του αντίστοιχου τεύχους τεχνικών προδιαγραφών.

Δ.3 Μελέτες τεκμηρίωσης και σχετικές εργασίες

Σύμφωνα με το Άρθρο 5 :

1. Το πρόγραμμα των μελετών τεκμηρίωσης και σχετικών εργασιών κατά κανόνα προηγείται της προμελέτης, εντούτοις ανάλογα με τη φύση και τις απαιτήσεις του μελετώμενου έργου είναι δυνατόν να εξελίσσεται παράλληλα με τα επόμενα στάδια

ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ – ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ - ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

της μελέτης.

2. Ως μελέτες κι εργασίες τεκμηρίωσης θεωρούνται οι ακόλουθες:

α. Εργασίες προσέγγισης και αποκάλυψης αφανών περιοχών του μνημείου ή του χώρου που πρέπει να υλοποιηθούν, στο πλαίσιο των υπολοίπων ερευνών και εργασιών του προγράμματος του έργου (αποψιλώσεις, καθαρισμοί, αποχρωματώσεις, ανασκαφές, διευθετήσεις, καθαιρέσεις κονιαμάτων κ.λπ.). Σε αυτές περιλαμβάνεται η έρευνα για τον εντοπισμό πιθανών λειψάνων προγενέστερων οικοδομικών φάσεων, κτισμάτων ή επεμβάσεων, όπως δαπέδων, θόλων, μεταλλικών στοιχείων, διακόσμου, κονιαμάτων κ.λπ. με σκοπό την τεκμηρίωση αυτών.

β. Αρχαιολογική - ιστορική τεκμηρίωση του μνημείου ή του χώρου, η οποία συνίσταται

- στη συνοπτική παρουσίαση της σχετικής βιβλιογραφίας και
- στα πορίσματα τυχόν ανασκαφικών εργασιών.

Στο στάδιο αυτό της μελέτης συλλέγονται τεκμήρια της μορφής και της ιστορίας του μνημείου ή του χώρου διαχρονικά, όπως παλαιές φωτογραφίες, ζωγραφικές απεικονίσεις, αποτυπώσεις και αναφορές σε προηγούμενες επεμβάσεις, καθώς και των πιθανών αιτίων βλαβών ή καταστροφών (ιδίως πυρκαγιές, σεισμοί, πολεμικές επιχειρήσεις, βανδαλισμοί).

γ. Τοπογραφική αποτύπωση και γεωμετρική τεκμηρίωση του μνημείου με εξάρτηση από σύστημα ΕΓΣΑ 87 και με προσήκουσες μεθόδους (γεωδαισία, φωτογραμμετρία κ.λπ.), οι οποίες περιγράφονται σε τεχνική έκθεση για τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και σχέδια ή άλλα παραδοτέα που αφορούν την υφιστάμενη κατάσταση του μνημείου ή του χώρου, τα οποία αποτυπώνουν με ακρίβεια τη θέση, τον περιβάλλοντα χώρο, το ανάγλυφο του εδάφους και τη γεωμετρία του μνημείου ή του χώρου σε κατάλληλη κλίμακα.

δ. Αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του μνημείου, η οποία περιλαμβάνει

- ✧ σχέδια, με τα οποία αποδίδεται η μορφή του μνημείου στην υφιστάμενη κατάσταση, προσδιορίζονται ο φέρων οργανισμός του και μορφολογικές και κατασκευαστικές λεπτομέρειες,
- ✧ τεχνική έκθεση, στην οποία περιγράφεται η μεθοδολογία αποτύπωσης που ακολουθήθηκε, και
- ✧ συνοπτική περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του μνημείου.
- ✧ καταγραφή και αποτύπωση του διάσπαρτου οικοδομικού υλικού και συντάσσονται δελτία μελών.

ε. Αρχιτεκτονική τεκμηρίωση και σχεδιαστική αναπαράσταση των φάσεων του μνημείου, δηλ. καταγραφή των μορφολογικών και λειτουργικών προβλημάτων του μνημείου.

Λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που περιέχονται στις περ. β έως δ της παρούσας παραγράφου και περιλαμβάνει απόδοση της μορφής και αναγνώριση της τυπολογίας του μνημείου και τυχόν διαφορετικών οικοδομικών φάσεων με τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται η χρονολόγησή τους, περιγραφή των διαφορετικών μορφών του μνημείου κατά εποχές, καθώς και τις κατά καιρούς επεμβάσεις (όπως επισκευές, στερεώσεις, προσθήκες) με αποτίμηση της ιστορικής σημασίας τους. Εφόσον υπάρχουν επαρκή στοιχεία, δημιουργούνται αναπαραστάσεις του μνημείου. Όσα από τα στοιχεία αυτής της φάσης της μελέτης επηρεάζουν ή έχουν επηρεάσει την συμπεριφορά του φέροντος οργανισμού του μνημείου, αξιολογούνται και λαμβάνονται υπόψη στις μελέτες των περ. στ και ζ της παρούσας παραγράφου.

στ. Κατασκευαστική ανάλυση και μηχανικά χαρακτηριστικά της κατασκευής.

Λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που περιέχονται στις περ. δ και ε της παρούσας παραγράφου και περιλαμβάνει

- ◆ περιγραφή και διερεύνηση του φέροντος οργανισμού ανά κατασκευαστική φάση (οριζόντια και κατακόρυφα στοιχεία, ξυλοδεσιές, τόξα, τοξοστοιχίες, πεσσοί, θόλοι, υποστυλώματα κ.λπ., τρόπος σύνδεσης μεταξύ δομικών στοιχείων του φορέα, θεμελίωση), καθώς και
- ◆ όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με τα μηχανικά χαρακτηριστικά των υλικών και με τον τρόπο δόμησης της τοιχοποιίας (δίστρωτη, τρίστρωτη κ.λπ.).

Τα στοιχεία αυτά αξιοποιούνται για τον υπολογισμό των μηχανικών χαρακτηριστικών του φέροντος οργανισμού. Οι θέσεις των ερευνητικών εργασιών και δειγματοληψιών σημειώνονται σε σχέδια υπό κλίμακα και λαμβάνουν χώρα μετά από σχετική άδεια, όπως προβλέπεται από την με αριθμ. ΥΠπΟα/ΓΔΑΠΚ/ΔΣΑΝΜ/Φ77/217149/140435/2243/9.6.2017 εγκύκλιο.

ζ. Υλικά του μνημείου: ανάλυση - αίτια και μηχανισμοί φθοράς, προτάσεις μεθόδων και υλικών για την αποκατάσταση, διατήρηση και προστασία.

Απαιτείται τεχνική έκθεση που περιλαμβάνει την ανάλυση των υλικών του μνημείου, την περιγραφή της κατάστασης διατήρησής τους, τον εντοπισμό των αιτιών και τη διερεύνηση των μηχανισμών φθοράς καθώς και προτάσεις μεθόδων και υλικών για την αποκατάσταση, διατήρηση και προστασία τους, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα δεδομένα σχετικά με τις απαιτήσεις διατήρησης του μνημείου.

Η δειγματοληψία γίνεται μετά από σχετική άδεια, καταγράφονται δε όλα τα σχετικά στοιχεία (θέση που σημειώνεται και στα σχέδια υπό κλίμακα, απόσταση από το έδαφος, κατάσταση διατήρησης του υλικού, φύση και κατάσταση διατήρησης των υλικών στην γειτονία, συνθήκες που επικρατούν στη θέση αυτή κ.λπ.), παράλληλα με φωτογραφική τεκμηρίωση.

Αναλυτικότερα, τα υλικά που εξετάζονται από τα ακίνητα μνημεία είναι: λίθοι, κονιάματα, επιχρίσματα, χρωματικά στρώματα, αρμολογήματα δόμησης (βαθιά αρμολογήματα), τελικά αρμολογήματα (όταν είναι εμφανής η λιθοδομή),

τοιχογραφίες, ξύλινα στοιχεία, μεταλλικά στοιχεία και σύγχρονα υλικά.

Επιβάλλεται η λήψη μικρού μεγέθους και περιορισμένου αριθμού δειγμάτων. Οι αναλύσεις των δειγμάτων, οι εργαστηριακές εφαρμογές και έλεγχοι λαμβάνουν χώρα σε εργαστήρια του στενού και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, σε εργαστήρια ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και σε διαπιστευμένα ιδιωτικά εργαστήρια.

η. Καταγραφή φθορών και βλαβών και διάγνωση της παθολογίας του μνημείου, η οποία περιλαμβάνει τεχνική έκθεση και σχέδια. Στα σχέδια καταγράφονται η έκταση και η μορφή των φθορών των υλικών και των βλαβών της κατασκευής. Περιέχει αναλυτική παρουσίαση της παθολογίας και εντοπισμό των αιτιών, φθορών και βλαβών, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των διερευνήσεων των παρ. 6 και 7 του παρόντος, φθοροποιούς ή βλαπτικούς παράγοντες, μόνιμους ή περιστασιακούς, καθώς και την οικοδομική ιστορία του μνημείου.

θ. Γεωτεχνική έρευνα και μελέτη εδάφους θεμελίωσης του μνημείου.

ι. Καταγραφή και διάγνωση των προβλημάτων του χώρου: λειτουργικά προβλήματα, γεωτεχνικά προβλήματα (κατολισθήσεις, βραχοπτώσεις κ.λπ.), υδραυλικά προβλήματα (πλημμύρες κ.λπ.).

ια. Ενόργανη παρακολούθηση μνημείων (παρακολούθηση παραμορφώσεων και μικρομετακινήσεων, μικροκλίματος κ.λπ.).

Κάθε ενότητα μελετών κι εργασιών τεκμηρίωσης συνοδεύεται από την αντίστοιχη φωτογραφική τεκμηρίωση. Οι Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ, κινούμενες εντός του παρόντος κανονιστικού πλαισίου, μπορούν να ορίζουν το πρόγραμμα ερευνών και εργασιών τεκμηρίωσης ανάλογα με τη φύση του αντικειμένου και τον επιδιωκόμενο στόχο της μελέτης, τη σημασία του μελετώμενου μνημείου ή χώρου, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και την κρισιμότητα της κατάστασής του.

Δ.4 Κατηγορίες μελετών

Σύμφωνα με το Άρθρο 6 :

1. Γενικά

Οι μελέτες μνημείων και αρχαιολογικών χώρων περιλαμβάνουν εν γένει αρχιτεκτονική μελέτη, μελέτη φέρουσας κατασκευής (στατική μελέτη), μελέτες εγκαταστάσεων, έργων υποδομής και διαμορφώσεων περιβάλλοντος χώρου. Η εκπόνηση των μελετών έργων υποδομής, εγκαταστάσεων και περιβάλλοντος χώρου κ.λπ. διέπεται από τεχνικές προδιαγραφές, που περιλαμβάνονται στο π.δ. 696/1974, όπως ισχύει, και σε λοιπούς κανονισμούς ανά κατηγορία μελέτης. Σε κάθε περίπτωση, οι μελετητικές επιλογές ελέγχονται όχι μόνο για την τεχνική αρτιότητά τους, αλλά και για τη συμφωνία τους με την δεοντολογία των επεμβάσεων σε μνημεία και αρχαιολογικούς

χώρους.

2. Αρχιτεκτονική μελέτη

Αντικείμενο της αρχιτεκτονικής μελέτης είναι η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (περιγραφή - παθολογία) και η διατύπωση πρότασης αποκατάστασης του μνημείου δια της επίλυσης σχετικών τεχνικών, μορφολογικών και λειτουργικών προβλημάτων και προσαρμογής τους σε νέες χρήσεις, αν αυτό περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα του έργου ή στην προκαταρκτική μελέτη σκοπιμότητας.

Η αρχιτεκτονική μελέτη εκπονείται σε στάδια.

3. Μελέτη φέρουσας κατασκευής

Αντικείμενο της μελέτης φέρουσας κατασκευής (στατικής μελέτης) είναι η αξιολόγηση της στατικής λειτουργίας του μνημείου στη σημερινή του ή και στην αρχική του μορφή, η αποτίμηση της φέρουσας ικανότητάς του και η διατύπωση πρότασης επεμβάσεων, επισκευών ή ενισχύσεων για την στερέωση, αποκατάσταση ή ενίσχυση του φέροντος οργανισμού ή τμημάτων αυτού. Η μελέτη φέρουσας κατασκευής εκπονείται σε στάδια.

4. Μελέτη ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων

Αντικείμενο της μελέτης ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων είναι η διατύπωση προτάσεων για τις απαιτούμενες Η/Μ εγκαταστάσεις. Θα λαμβάνεται μέριμνα έτσι ώστε ο σχεδιασμός και το είδος των Η/Μ εγκαταστάσεων να μην επιβαρύνει το μνημείο και τον αρχαιολογικό χώρο.

Η μελέτη ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων εκπονείται σε στάδια.

5. Για την άρτια σύνταξη των μελετών απαιτείται συντονισμός τους, ο οποίος διενεργείται είτε από έναν από τους μελετητές των επιμέρους έργων, είτε από τον οριζόμενο υπ αυτών. Ο συντονιστής μεριμνά επίσης για την σύνθεση των τεχνικών στοιχείων του συνόλου του μελετώμενου έργου και ειδικότερα την οργάνωση του έργου, τον χρονικό προγραμματισμό, προμέτρηση και προϋπολογισμό και την χρονική αλληλουχία των εργασιών που απαιτούνται για την ολοκλήρωση του συνόλου του έργου και για την οργάνωση του εργοταξίου.

Δ.5 Περιεχόμενο Οριστικής Μελέτης

1. Η οριστική μελέτη για κάθε επιμέρους κατηγορία μελέτης περιέχει την συγκέντρωση, έλεγχο, αξιολόγηση και, αν κριθεί αναγκαίο, συμπλήρωση των δεδομένων που προκύπτουν από το πρόγραμμα ερευνών και εργασιών τεκμηρίωσης και την προμελέτη, όπως αξιολογήθηκε από το αρμόδιο Συμβούλιο.

2. Η οριστική αρχιτεκτονική μελέτη περιέχει:

α) Τεχνική έκθεση, που περιλαμβάνει

- οριστική πρόταση και επίλυση των τεχνικών, μορφολογικών και λειτουργικών θεμάτων του μελετώμενου έργου,
- συνοπτική περιγραφή των προβλεπομένων εργασιών και μεθόδων,
- αναφορά των υλικών και αιτιολόγηση της επιλογής τους.

β) Σχέδια, τα οποία αποδίδουν τα αναφερόμενα στην έκθεση, ήτοι τη δομή, τη μορφή και τη λειτουργία του υπό μελέτη έργου, και σε αυτά περιλαμβάνονται απαραίτητως

- γενικό τοπογραφικό σχέδιο με τους ισχύοντες όρους δόμησης και επιτρεπόμενες χρήσεις,
- κατόψεις, όψεις, τομές καθώς και
- προοπτικά ή αξονομετρικά σχέδια, εφόσον κάτι τέτοιο κρίνεται σκόπιμο

3. Η οριστική μελέτη φέρουσας κατασκευής περιέχει:

α) Τεχνική περιγραφή, η οποία περιλαμβάνει

- ✧ οριστική πρόταση επεμβάσεων στερέωσης, επισκευής ή ενίσχυσης
- ✧ τεύχη υπολογισμών και ελέγχων
- ✧ παραδοχές της μελέτης και των υλικών των επεμβάσεων και
- ✧ αιτιολόγηση της επιλογής τους,
- ✧ οι Κανονισμοί που εφαρμόζονται,
- ✧ πλήρης επίλυση και διαστασιολόγηση των προτεινόμενων επεμβάσεων,
- ✧ αναλυτική περιγραφή των προβλεπομένων εργασιών και μεθόδων εφαρμογής των επεμβάσεων και της σύνδεσής τους με τον υφιστάμενο φέροντα οργανισμό.

β) Σχέδια, στα οποία σημειώνεται ο υφιστάμενος φέρον οργανισμός και τα τυχόν μη φέροντα στοιχεία (εάν συνεκτιμώνται), σχεδιάζονται όλες οι προτεινόμενες επεμβάσεις, η θεμελίωση τυχόν νέων στοιχείων κλπ.

4. Η οριστική μελέτη ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων περιέχει:

α) Στοιχεία και υπολογισμούς

β) Σχέδια

γ) Τεχνική περιγραφή

Περιγράφονται οι εγκαταστάσεις ώστε μετά των σχεδίων να δίδεται πλήρης εικόνα αυτών. Επίσης εκτίθεται συνοπτικά το είδος και ο τρόπος κατασκευής των

προβλεπομένων εγκαταστάσεων καθώς επίσης και οι τύποι των χρησιμοποιούμενων συσκευών κα δικτύων.

δ) Ενδεικτικό προϋπολογισμό ανά είδος εγκαταστάσεων και συνοπτικός που προκύπτει από συντελεστές παρεμφερών έργων

Δ.6 Τεύχη Δημοπράτησης

Τα τεύχη δημοπράτησης συντάσσονται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από την κείμενη νομοθεσία και περιλαμβάνουν:

- α) Τεχνική περιγραφή του προς εκτέλεση έργου
- β) Τεχνικές προδιαγραφές εκτέλεσης του έργου
- γ) Αναλυτικό τιμολόγιο (ανάλυση τιμών)
- δ) Τιμολόγιο μελέτης
- ε) Τιμολόγιο προσφοράς
- στ) Τιμολόγιο μελέτης
- ζ) Τιμολόγιο προσφοράς (όταν απαιτείται)
- η) Προϋπολογισμό μελέτης
- θ) Προϋπολογισμό προσφοράς (όταν απαιτείται)
- ι) Συγγραφή υποχρεώσεων, γενική ή και ειδικές
- ια) Διακήρυξη

Αναλόγως προς τον τρόπο εκτέλεσης του έργου επιλέγονται εξ αυτών τα αντικείμενα κατά περίπτωση.

Δ.7 Μελέτη προστασίας και διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου και μελέτη πρασίνου

Στις μελέτες προστασίας μνημείων και αρχαιολογικών χώρων περιλαμβάνονται οι γεωτεχνικές, οι υδραυλικές (αποστραγγιστικών δικτύων, αντιπλημμυρικών έργων, απορροής ομβρίων) και οι λιμενικές μελέτες (έργων για την παράκτια προστασία / ακτομηχανικές μελέτες). Οι μελέτες του παρόντος άρθρου συντάσσονται σε στάδια κατ' αναλογία των προηγούμενων άρθρων και το περιεχόμενό τους καθορίζεται από την κείμενη νομοθεσία.

Δ.8 Εκτέλεση εργασιών

Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο Άρθρο 12:

1. Η εκτέλεση εργασιών σε μνημεία γίνεται είτε από το εξειδικευμένο επιστημονικό και εργατοτεχνικό προσωπικό των αρμόδιων Υπηρεσιών του ΥΠΠΟΑ είτε από την Υπηρεσία με αυτεπιστασία και απολογιστικά είτε με ανάθεση από την Υπηρεσία σε ιδιώτες εργολήπτες που έχουν τα απαραίτητα προσόντα και εξειδίκευση, σύμφωνα με τον ν. 4412/2016, το άρθρο 81 του ν. 1958/1991 και το π.δ. 24/2019, υπό την εποπτεία της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠΠΟΑ. Οι εργασίες δύναται να εκτελεστούν από τρίτο φορέα κατόπιν σχετικής απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν. 4355/2015 (Α 178). Μέχρι την έκδοση του εκτελεστικού προεδρικού διατάγματος του άρθρου 9 παρ. 5 του ν. 2557/1997 (Α 271) περί συστάσεως ειδικού Μητρώου Εργοληπτών, οι προϋποθέσεις ειδικής εμπειρίας των εργοληπτών και οι τρόποι επιλογής τους ορίζονται στη διακήρυξη σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο π.δ. 24/2019.

2. Προκειμένου περί εργασιών «μείζονος σημασίας»:

Τόσο στην περίπτωση αναλήψεως των εργασιών από εργολήπτη όσο και στην περίπτωση εκτελέσεώς τους δι' αυτεπιστασίας, η Διευθύνουσα Υπηρεσία:

α) Ορίζει ομάδα επίβλεψης των εργασιών που περιλαμβάνει όλες τις αναγκαίες ειδικότητες ανάλογα με την φύση του εκτελούμενου έργου και τον επικεφαλής της που είναι ο συντονιστής. Οι επί μέρους αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των επιβλεπόντων απορρέουν από το γνωστικό αντικείμενο καθενός αλλά η επιστημονική και τεχνική ευθύνη για την άρτια υλοποίηση του έργου είναι κοινή. Επίσης, ορίζει ή εγκρίνει τον τεχνικό ασφάλειας και υγείας σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

β) Φροντίζει για τη σύνταξη και εφαρμογή συστήματος ελέγχου ποιότητας του έργου το οποίο περιλαμβάνει κατ ελάχιστον:

αα) Αναλυτικό χρονοδιάγραμμα σχεδιασμού και προγραμματισμού των προς εκτέλεση εργασιών.

ββ) Διαδικασίες ελέγχου προόδου εκτέλεσης του χρονοδιαγράμματος και αντιμετώπιση τυχόν απρόβλεπτων δυσχερειών.

γγ) Πρόγραμμα ελέγχων τήρησης των εγκεκριμένων Προδιαγραφών ποιότητας υλικών, εξοπλισμού, τρόπου εκτέλεσης των εργασιών και εξειδίκευσης ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και όλων των λοιπών όρων της Ειδικής Συγγραφής Υποχρεώσεων, που οφείλουν να πραγματοποιούνται παράλληλα με την πρόοδο του έργου.

δδ) Πρόγραμμα ελέγχων αποτίμησης της αποτελεσματικότητας των επεμβάσεων συντήρησης - αποκατάστασης - ενίσχυσης τόσο κατά τη διάρκεια της επέμβασης όσο και μετά το πέρας αυτής ή κατά την παραλαβή.

γ) Φροντίζει για τη στελέχωση του συνεργείου (ή των συνεργείων) με το απαραίτητο εξειδικευμένο προσωπικό ανταποκρινόμενο στις ιδιομορφίες του έργου, με τις κατάλληλες δεξιότητες και εμπειρία και για την έγκαιρη εξασφάλιση των κατάλληλων υλικών και εξοπλισμού.

δ) Φροντίζει για την πιστή εκτέλεση της εγκεκριμένης μελέτης επεμβάσεων, για την τεχνικώς άρτια και ασφαλή εκτέλεση των επί μέρους εργασιών και τον ποιοτικό έλεγχο υλικών, εξοπλισμού και τρόπου εκτέλεσης των εργασιών, όπως αυτά αναγράφονται στα εγκεκριμένα σχέδια, τεχνικές περιγραφές και Τεχνικές Προδιαγραφές της Μελέτης, που έχουν συνταχθεί σε εφαρμογή του άρθρου 3 της παρούσας, με τήρηση ή μερική προσαρμογή των ευρύτερων κανονιστικών διατάξεων όπως είναι οι εκάστοτε ισχύουσες Ελληνικές Τεχνικές Προδιαγραφές Κτιριακών έργων και λοιποί κανονισμοί και Ευρωκώδικες.

ε) Αναφέρει εγγράφως και εγκαίρως στην Προϊσταμένη Αρχή:

αα) Την ενδεχόμενη ύπαρξη στη μελέτη κενών ή ασαφειών.

ββ) Τη διαπίστωση τυχόν προβλημάτων που προέκυψαν κατά την εκτέλεση του έργου, τα οποία δεν ήταν δυνατόν να γνώριζε ο μελετητής ή οφείλονται σε ανωτέρα βία, και τις κατά περίπτωση προτάσεις για την επίλυσή τους όπως τροποποίηση, ή εκπόνηση συμπληρωματικής μελέτης, ή ανάγκη πρόσληψης εξειδικευμένου προσωπικού.

Σε περιπτώσεις εμφάνισης προβλημάτων που απαιτούν σημαντική τροποποίηση της μελέτης η Διευθύνουσα υπηρεσία φροντίζει για την έγκαιρη ενημέρωση των μελετητών και την διαβίβαση των απόψεών τους στην προϊσταμένη αρχή μαζί με την τελική πρότασή της για την αντιμετώπισή τους. Στις εν λόγω περιπτώσεις οι μελετητές οφείλουν να προσαρμόσουν τη μελέτη σε συνεργασία με τη Διευθύνουσα Υπηρεσία.

γγ) Την πιθανή ανάγκη εκτέλεσης αρχαιολογικών ανασκαφών από την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων.

στ) Παρακολουθεί την πορεία εκτέλεσης του χρονοδιαγράμματος και του προϋπολογισμού του έργου και εγκαίρως ειδοποιεί εγγράφως την Προϊσταμένη Αρχή για τυχόν καθυστέρηση της εκτέλεσης των επιμέρους εργασιών ή μεταβολή του κόστους τους και τους λόγους στους οποίους οφείλεται αυτή.

ζ) Φροντίζει για την απαραίτητη και ακριβή συμπλήρωση του ημερολόγιου του έργου από τον υπεύθυνο σύμφωνα με τον νόμο, που υπογράφεται από τον ορισθέντα επιβλέποντα του έργου, και στο οποίο καταγράφονται:

αα) Οι εκτελούμενες εργασίες, το εργατικό προσωπικό, τυχόν καθυστερήσεις.

ββ) Προβλήματα που προέκυψαν κατά την εκτέλεση του έργου και η επίλυσή του.

γγ) Εντολές της επίβλεψης για αντιμετώπιση επειγόντων θεμάτων.

η) Φροντίζει για τη φωτογραφική ή και βιντεοσκοπική, όπου απαιτείται, καθώς και για και τη σχεδιαστική τεκμηρίωση χαρακτηριστικών φάσεων των εργασιών κατά το

διάστημα της εκτέλεσης του έργου και την εκπόνηση των σχεδίων των επεμβάσεων «όπως κατασκευάστηκαν» από τους επιβλέποντες ή/και τον ανάδοχο του έργου.

θ) Φροντίζει για τη σύνταξη «Δελτίου Τεκμηρίωσης Επεμβάσεων» ή «Προγράμματος Ποιότητας», με την ολοκλήρωση του έργου, που συντάσσεται και συνυπογράφεται από τα μέλη της ομάδας επίβλεψης με ευθύνη του συντονιστή στο οποίο καταγράφονται όλα τα γενικά και ειδικά στοιχεία και συντελεστές του έργου, όπως οι Μελετητές, οι Επιβλέποντες, οι ανάδοχοι, η αναλυτική περιγραφή των επεμβάσεων και οι τυχόν τροποποιήσεις, προσαρμογές ή συμπληρώσεις της μελέτης, τα χαρακτηριστικά και η προέλευση των πρώτων υλών (κονίες αδρανή, λίθοι, πλίνθοι, ξυλεία, χάλυβες, κ.λπ.), οι συνθέσεις και τα χαρακτηριστικά των κονιαμάτων, των ενεμάτων, των επιχρισμάτων, και κάθε είδους διερευνήσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του έργου. Καταγράφονται επίσης όλοι οι έλεγχοι ποιότητας υλικών, εξοπλισμού και εργασιών και οι έλεγχοι αποτίμησης της αποτελεσματικότητας των επεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν πριν, κατά τη διάρκεια των επεμβάσεων και μετά από αυτές, και τα στοιχεία της έκθεσης αξιολόγησής τους. Επίσης, περιλαμβάνονται όλα τα σχέδια «ως κατεσκευάσθη» και τα ημερολόγια του έργου. Τα στοιχεία του «Δελτίου Τεκμηρίωσης Επεμβάσεων» είναι απαραίτητα και αποτελούν προϋπόθεση για την οριστική παραλαβή του έργου, και την τήρηση του Φακέλου Ασφάλειας και Υγιεινής (ΦΑΥ) του έργου. Επίσης είναι απαραίτητα για τη σύνταξη πορισμάτων επιθεώρησης της κατάστασης του μνημείου από την αρμόδια υπηρεσία όπως ορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 3028/2002.

ι) Μεριμνά για τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων εργασιών από τους διενεργούντες τις εργασίες, στις οποίες εντάσσονται και οι εκθέσεις των ειδικών συνεργατών το αργότερο ως τον Απρίλιο του επόμενου έτους, και για τη σύνταξη της τελικής έκθεσης εργασιών η οποία κατατίθεται στην Υπηρεσία ή δημοσιεύεται εντός ενός έτους από την αποπεράτωση του έργου, όπως ορίζεται στις διατάξεις του άρθρου 44 του ν. 3028/2002.

Η τελική έκθεση περιλαμβάνει τις επιμέρους εκθέσεις και συμπεράσματα όλων των διενεργούντων τις εργασίες ανάλογα με τις ειδικότητές τους και κατοχυρώνει το δικαίωμά τους προς δημοσίευση.

3. Προκειμένου περί εργασιών «ελάσσονος σημασίας»:

Για την εκτέλεση των εργασιών τα στοιχεία που κατ ελάχιστον πρέπει να περιλαμβάνονται στο Δελτίο Τεκμηρίωσης επεμβάσεων ορίζονται από την αρμόδια Υπηρεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄. Επεμβάσεις πλησίον και επί μνημείων

Ε.1 Νομοθεσία περί επεμβάσεων πλησίον και επί Μνημείων και αρχαιολογικών χώρων

Ε.1.1 Αρμοδιότητα έγκρισης εργασιών ή επεμβάσεως επί ή πλησίον νεώτερου μνημείου

Σύμφωνα με την Απόφαση 1805/2016 ΣτΕ (Σκέψη 12), ο Ν. **3028/2002** ορίζει στο **άρθρο 40** παρ. 1 ότι οι εργασίες σε ακίνητα μνημεία διενεργούνται σύμφωνα με μελέτη, η οποία εγκρίνεται από την Υπηρεσία ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, ή αν αυτές είναι μείζονος σημασίας, με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου.

Οι εν λόγω εργασίες συνίστανται ιδίως στη συντήρηση, στη στερέωση, στην αποκατάσταση, την αναστήλωση, την κατάχωση, την τοποθέτηση προστατευτικών στεγών, την διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου και οι εργασίες που αποβλέπουν σε απόδοση σε χρήση ή σε φιλοξενία χρήσεων αποσκοπούν στη διατήρηση της υλικής υπόστασης και της αυθεντικότητάς τους, την ανάδειξη και εν γένει στην προστασία τους.

Σημειωτέον ότι για την έγκριση της μελέτης απαιτείται να έχει προηγηθεί η τεκμηρίωση του μνημειακού χαρακτήρα του ακινήτου.

Ο ίδιος νόμος στο **άρθρο 49** ορίζει ότι

«1. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτούνται Τοπικά Συμβούλια Μνημείων (ΤΣΜ) στην έδρα κάθε διοικητικής περιφέρειας και στις νησιωτικές περιοχές, όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

2. Τα ΤΣΜ είναι αρμόδια να γνωμοδοτούν για όλα τα ζητήματα που αφορούν σε μνημεία, χώρους και τόπους της περιφέρειάς τους, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στις διατάξεις της παραγράφου 5γ του άρθρου 50 [...]

στο δε **άρθρο 50** ότι

- Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτείται Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ) (παρ. 1)

- Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτείται Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων (ΚΣΝΜ) (παρ. 2)
- Στην αρμοδιότητα του ΚΣΝΜ ανήκουν θέματα που αφορούν στην προστασία νεωτέρων μνημείων και των λοιπών ιστορικών τόπων (παρ. 4)
- Υπό την επιφύλαξη της διάταξης της προηγούμενης παραγράφου, τα Κεντρικά Συμβούλια: α) [...] γ) Γνωμοδοτούν για ζητήματα που σχετίζονται με: αα) [...] ββ) [...] γγ) επεμβάσεις μείζονος σημασίας σε μνημεία, χώρους και τόπους, δδ) την οριοθέτηση και τον καθορισμό αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων και ζωνών προστασίας [...], στστ) τη μεταφορά ακινήτων μνημείων ή τμήματος αυτών ή την απόσπαση στοιχείων από μνημεία μείζονος σημασίας». (παρ. 5)

E.1.1.1 Καθορισμός αρμοδιότητας Συμβουλίων

Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού συγκροτείται ειδικά Γνωμοδοτικά Συμβούλια, στην αρμοδιότητα των οποίων ανήκουν θέματα που αφορούν στην προστασία νεωτέρων μνημείων και των λοιπών ιστορικών τόπων. Αυτά είναι “

- Τοπικά Συμβούλια Μνημείων (Άρθρο 49)
- Το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο Κεντρικό Συμβούλιο Νεοτέρων Μνημείων (Άρθρο 50) και
- Το Συμβούλιο Μουσείων (Άρθρο 51)

Σύμφωνα με την παρ. 6² του Άρθρου 50 του Ν. 3028/2002:

α) Για την εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 11 του άρθρου 6, εάν και τα δύο μνημεία είναι αρχαία, αρμόδιο είναι το ΚΑΣ, ενώ εάν είναι και τα δύο νεότερα, το ΚΣΝΜ.

β) Σε κάθε άλλη περίπτωση εφαρμογής της διάταξης αυτής αρμόδιο είναι ειδικό όργανο, το οποίο συγκροτείται από την Ολομέλεια του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και την Ολομέλεια του Κεντρικού Συμβουλίου Νεοτέρων Μνημείων που συνεδριάζουν από κοινού.

Τα μέλη του που αναφέρονται στις περιπτώσεις α/, β/ και γ` της παραγράφου 1 και α`, β` και γ` της παραγράφου 2 έχουν μία ψήφο, όπως και τα υπόλοιπα μέλη του.

Το όργανο αυτό είναι επίσης αρμόδιο να γνωμοδοτεί ως προς το χαρακτηρισμό ακινήτου, που βρίσκεται σε αρχαιολογικό χώρο ή πάνω σε αρχαίο, ως μνημείου,

² Περί της συνταγματικότητας της διάταξης της παρ.6 του άρθρου 50 του παρόντος νόμου βλέπε σχετικά στην υπ` αριθμ. 2340/2009 απόφαση ΣΤΕ.

σύμφωνα με τις περιπτώσεις β' και γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 6, χωρίς να αναιρείται η προστασία αυτών.

Περαιτέρω, με το άρθρο 1 της αποφάσεως ΥΠΠΟ/ΔΟΕΠΥ/ΤΟΠΥΝΣ/15/3696/20.1.2004 του Υπουργού Πολιτισμού (Β' 70) μεταβιβάσθηκαν στους προϊστάμενους, μεταξύ άλλων, των Εφορειών Νεωτέρων Μνημείων και των Υπηρεσιών Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων η χορήγηση άδειας για:

- ✓ «1. [...] γ) την επιχείρηση οποιουδήποτε τεχνικού ή άλλου έργου ή εργασίας, δ) την οικοδομική δραστηριότητα μέχρι 400 τ.μ. και μέχρι τριών ορόφων πλέον του ισογείου, πλησίον αρχαίου ή νεώτερου μνημείου, αρχαιολογικού χώρου ή ιστορικού τόπου, εφόσον κριθεί ότι οι ανωτέρω εγκαταστάσεις κ.λπ. δεν επιφέρουν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο καταστροφή, βλάβη, ρύπανση ή αλλοίωση της μορφής του μνημείου, του χώρου ή του τόπου (άρθρα 10, 12 παρ. 4, και άρθρο 16 του Ν. 3028/02)», και
- ✓ «5. Η έγκριση κάθε εργασίας, επέμβασης ή αλλαγής χρήσης σε ακίνητα μνημεία (άρθρο 10, παρ. 4 του Ν. 3028/02)».

Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι για την έγκριση εργασιών ή επεμβάσεως επί ή πλησίον νεώτερου μνημείου αρμόδιος είναι

- ο προϊστάμενος της οικείας Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων κατόπιν γνώμης του οικείου Τοπικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων,
- εκτός αν πρόκειται για σοβαρή επέμβαση, οπότε αρμόδιος είναι ο Υπουργός Πολιτισμού κατόπιν γνωμοδοτήσεως του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων.

E.1.2 Τρόπος εκτέλεσης αρχαιολογικών έργων

Σύμφωνα με το Άρθρο 81 Ν. 1958/1991:

1. Τα αρχαιολογικά εν γένει έργα, που περιλαμβάνονται στο εγκεκριμένο από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (Κ.Α.Σ.) του Υπουργείου Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ) ετήσιο πρόγραμμα έργων και ιδίως οι ανασκαφές και οι εργασίες που πραγματοποιούνται σε αρχαία και ιστορικά μνημεία ή στον περιβάλλοντα χώρο τους, είναι δυνατόν να εκτελούνται, λόγω της επιστημονικής και καλλιτεχνικής φύσης τους και της εξαιρετικής λεπτότητάς τους και απευθείας από την Υπηρεσία με αυτεπιστασία και απολογιστικά.

2. Σε περίπτωση που υπάρχει επείγουσα και απρόβλεπτη ανάγκη εκτέλεσης κάποιου αρχαιολογικού έργου, που δεν περιλαμβάνεται στο ετήσιο εγκεκριμένο πρόγραμμα του Κ.Α.Σ., για την αποτροπή κινδύνου που ανέκυψε, μπορεί ο προϊστάμενος της αρμόδιας κατά τις κείμενες διατάξεις κεντρικής περιφερειακής ή ειδικής περιφερειακής Υπηρεσίας του ΥΠ.ΠΟ να προβαίνει αμέσως στην εκτέλεση των αναγκαίων εργασιών, συνεννοούμενος με το Υπουργείο για τη δαπάνη και αιτούμενος την έγκριση της αρμόδιας Διεύθυνσης. Η δαπάνη γι' αυτά τα επείγοντα και απρόβλεπτα έργα μπορεί να καλύπτεται, αν δεν επαρκούν οι ειδικές γι' αυτά προβλέψεις σε κάθε Υπηρεσία, είτε με έκτακτη χρηματοδότηση από το Υπουργείο, είτε με μεταφορά πιστώσεων από άλλα έργα.

4. Με Προεδρικό Διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, διαφοροποιούνται ή συμπληρώνονται διατάξεις των ν. 1418/ 1984, ν. 716/1977 και του π.δ. 609/85 , που ρυθμίζουν θέματα σχετικά με:

α. Τη μελέτη και την εκτέλεση των αρχαιολογικών εν γένει έργων (ανασκαφές, αναστηλώσεις, στερεώσεις, συντηρήσεις αρχαίων και μνημείων, διαμορφώσεις αρχαιολογικών χώρων, μουσειακές εργασίες εν γένει, επισκευές, μετασκευές), καθώς και τη χρηματοδότηση των έργων αυτών και τη διαχείριση των σχετικών πιστώσεων.

β. Την προκήρυξη και τη διενέργεια των σχετικών διαγωνισμών.

γ. Τη συντήρηση και φύλαξη των έργων και των εργοταξίων.

δ. Την πρόσληψη, του κάθε κατηγορίας και ειδικότητας αναγκαίου για την εκτέλεση τους προσωπικού με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου ή έργου σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 3.

ε. Τον τρόπο καθορισμού των αποδοχών του προσωπικού αυτού.

στ. Τον τρόπο προμήθειας των υλικών, εργαλείων, συσκευών και μηχανημάτων.

ζ. Κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετική με τη μελέτη και εκτέλεση των αρχαιολογικών εν γένει έργων.³

³ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:Με την παρ. 12 άρθρ.7 Ν.2557/1997 ορίζεται ότι:

12. Οι διατάξεις του άρθρου 81 του ν. 1958/1991 (ΦΕΚ 122 Α') και του κατά εξουσιοδότησή τους π.δ. 99/1992 (ΦΕΚ 46 Α'), οι οποίες διατηρήθηκαν σε ισχύ με αυτές του άρθρου 24 του ν. 2190/1994 (ΦΕΚ 26 Α'), επεκτείνονται και εφαρμόζονται ανάλογα στα έργα που εκτελούνται από το Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την εκτέλεση αρχαιολογικών έργων, καθώς και στα έργα που εκτελούνται σε μνημεία υπαγόμενα στις διατάξεις του ν. 1469/1950 (ΦΕΚ 169 Α') "Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830".

Όπου, σύμφωνα με τα παραπάνω απαιτείται γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (Κ.Α.Σ.) γνωμοδοτεί το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων (Κ.Σ.Ν.Μ.)."

E.2 Νομολογία περί επεμβάσεων πλησίον Μνημείων και αρχαιολογικών χώρων

Πριν από οιαδήποτε **επέμβαση σε μνημείο απαιτείται χαρακτηρισμός ακινήτου ως μνημείου**. Για το χαρακτηρισμό ακινήτου ως μνημείου αρκεί η συνδρομή και ενός από τα κριτήρια του άρθρου 6 παρ. 1 του ν. 3028/2002, ενώ δεν εξετάζεται η έκταση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να προκληθούν στους ενδιαφερομένους, ούτε η τυχόν επίδραση του χαρακτηρισμού στις νομικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών (309/2018 ΣΤΕ)

Όσον αφορά την **έγκριση οικοδομικών εργασιών πλησίον μνημείου** από τον Υπουργό Πολιτισμού, σύμφωνα με την **3735/2013 ΣτΕ**, πρέπει να ερευνάται εάν η απόσταση του έργου από το μνημείο ή η σχέση του με αυτό είναι τέτοια ώστε να διασφαλίζεται

- η αναλλοίωτη έποψη του μνημείου και
- η ακεραιότητα του αναγκαίου για την ανάδειξή του περιβάλλοντος χώρου.

Σύμφωνα με την **2102/2019 ΣΤΕ**, σε περίπτωση που η **οικοδομή έχει δυσμενείς συνέπειες στο προστατευόμενο μνημείο**, η έγκριση ή η άδεια του Υπουργού Πολιτισμού προηγείται της έγκρισης και της άδειας δόμησης όσο και της προέγκρισης και της οικοδομικής άδειας και των πράξεων αναθεώρησης αυτών που αφορούν τη μορφή και τις διαστάσεις του κτιρίου. Η έκδοση του π.δ/τος του άρθρου 14 παρ. 6 του ν. 3028/2002 πρέπει να γίνεται εντός ευλόγου χρόνου.

Σύμφωνα με την **Απόφαση 1805/2016 ΣτΕ (Σκέψη 7)**:

Από τις διατάξεις του Ν. 3028/2002 («Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς») (Α' 153), ερμηνευόμενες υπό το φως του άρθρου 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος, **τα μνημεία πρέπει να διατηρούνται και να αναδεικνύονται**, εντασσόμενα στη σύγχρονη κοινωνική ζωή, **με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων προστασίας τους** (βλ. ΣΕ 3912/2007 σκ. 4, πρβλ. ΣΕ 3487/2003). Το εν λόγω σύμπερασμα προκύπτει εκ της αναγκαιότητας

- διατήρησης στο διηνεκές των μνημείων και λοιπών στοιχείων του πολιτιστικού περιβάλλοντος και
- της λήψης μέτρων όχι μόνο για την αποφυγή καταστροφής ή βλάβης αυτών, αλλά και για την ανάδειξή τους

Κατ' εξαίρεση, όμως, είναι επιτρεπτές επεμβάσεις επί και πλησίον ακινήτου μνημείου, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζουν οι ανωτέρω διατάξεις, ύστερα από γνώμη του αρχαιολογικού συμβουλίου, κατόπιν εγκρίσεως του Υπουργού Πολιτισμού, ειδικά δε για τις οικοδομικές εργασίες ή έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού χορηγείται αν η απόσταση από το ακίνητο μνημείο, στην έννοια του οποίου συμπεριλαμβάνεται πλέον

ρητώς και το άμεσο περιβάλλον του, ή η σχέση με αυτό είναι τέτοια ώστε να μην κινδυνεύει να επέλθει άμεση ή έμμεση βλάβη σε αυτό.

Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι προκειμένου να εγκριθεί η εκτέλεση έργου επί ή πλησίον αρχαίων απαιτείται

- να αξιολογούνται τα χαρακτηριστικά του έργου και
- να εκτιμώνται οι άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις που θα έχει η εκτέλεση του στα ακίνητα μνημεία,

η χορήγηση δε της σχετικής εγκρίσεως πρέπει να στηρίζεται σε ειδική αιτιολογία που να περιέχει:

- α) περιγραφή των προστατευτέων αρχαίων,
- β) περιγραφή του προς εκτέλεση του έργου και
- γ) τεκμηριωμένη εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου επί των μνημείων (βλ. ΣΕ 5460/2012 7μ. σκ. 7, 2175/2004 Ολ. σκ. 12, 3454/2004 Ολ. σκ. 8, 676/2005 Ολ. σκ. 11).

Σε περίπτωση δε εκτελέσεως εργασιών χωρίς την απαιτούμενη άδεια του Υπουργείου Πολιτισμού, είναι εφαρμοστέες, μεταξύ άλλων, οι διατάξεις περί αυθαιρέτων της πολεοδομικής νομοθεσίας.

Πότε επιτρέπονται επεμβάσεις επί και πλησίον ακινήτου μνημείου

Ισχύουν τα ακόλουθα:

1. Απαγορεύονται επεμβάσεις και χρήσεις μη συμβατές προς την κατά προορισμό χρήση του μνημείου. Οι διοικητικές πράξεις, με τις οποίες επιτρέπεται η εκτέλεση επεμβάσεων πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένες.
2. Όταν εγκρίνεται η εκτέλεση έργων ή εργασιών πλησίον μνημείου, πρέπει να εξετάζεται αν οι προτεινόμενες εργασίες είναι επιτρεπτές βάσει των πολεοδομικών ρυθμίσεων, μεταξύ των οποίων και οι αναφερόμενες στο συντελεστή δόμησης.
3. Η διαπίστωση της ανάγκης να προστατευθούν τα ιστορικά σύνολα και το περιβάλλον τους προκύπτει από την Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης.

Σύμφωνα με την **2102/2019 ΣΤΕ**, ερευνάται και αν η απόσταση του έργου από το μνημείο ή η σχέση του με αυτό είναι τέτοια ώστε να διασφαλίζεται η αναλλοίωτη έποψη του μνημείου και η ακεραιότητα του αναγκαίου για την ανάδειξή του σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα περιβάλλοντος χώρου.

Σύμφωνα με την **Απόφαση 2014/2019 ΣτΕ** (Σκέψη 10), η **πραγματοποίηση ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ – ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ - ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ**

επεμβάσεων επί ακινήτου μνημείου που δεν επιφέρουν συνέπειες, αλλά και οι επεμβάσεις πλησίον ακινήτου μνημείου επιτρέπονται, υπό τις προϋποθέσεις που ορίζουν οι ανωτέρω διατάξεις του ν. 3028/2002 και συγκεκριμένα

- ύστερα από την υποβολή τεκμηριωμένης μελέτης
- τη διατύπωση της γνώμης του οικείου Συμβουλίου και την έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού (πρβλ ΣτΕ 1805/2016, 1688-9/2016).

Περαιτέρω, για τις επεμβάσεις πλησίον μνημείου η έγκριση χορηγείται

■ εάν η απόσταση από το ακίνητο μνημείο, στην έννοια του οποίου συμπεριλαμβάνεται πλέον ρητώς και το άμεσο περιβάλλον του, ή

■ η σχέση με αυτό είναι τέτοια ώστε να μην κινδυνεύει να επέλθει άμεση ή έμμεση βλάβη σε αυτό.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο Υπουργός Πολιτισμού προκειμένου να χορηγήσει την έγκριση (άδεια) εκτελέσεως έργου είτε επί είτε επί πλησίον μνημείων αξιολογεί τα χαρακτηριστικά του έργου και εκτιμά τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις που θα έχει η εκτέλεσή του στα ακίνητα μνημεία, δηλαδή στα αγαθά που εμπίπτουν στο πεδίο προστασίας του αρχαιολογικού νόμου.

Η αιτιολογία της χορηγούμενης εγκρίσεως ελέγχεται, συνεπώς, ως προς τα ζητήματα αυτά, πρέπει δε, για να είναι πλήρης, να περιέχει:

A) περιγραφή των προστατευτέων μνημείων,

B) περιγραφή του προς εκτέλεση έργου και

Γ) τεκμηριωμένη εκτίμηση των επιπτώσεων του έργου επί των μνημείων (ΣτΕ 422/2015, 4351/2014).

Η αιτιολογία δε αυτή μπορεί να προκύπτει και από τα λοιπά στοιχεία του φακέλου και, ιδίως, από τη γνωμοδότηση του οικείου Συμβουλίου, η οποία συνοδεύει την έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού (ΣτΕ 569/2012).

Περαιτέρω, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, το υπουργείο Πολιτισμού, το οποίο είναι αρμόδιο να χορηγεί άδεια για την επιχείρηση έργου πλησίον αρχαίου ή νεώτερου μνημείου, δύναται και να απαγορεύει κάθε έργο ή δραστηριότητα που μπορεί να βλάψει, αμέσως ή εμμέσως, και δη τόσο από άποψη ασφαλείας όσο και από αισθητική άποψη, τις αρχαιότητες ή τα νεώτερα μνημεία, με γνώμονα την εις διηνεκές διατήρηση και προστασία του και πάντοτε ενόψει αφενός του χαρακτήρα των προστατευτέων μνημείων και αφετέρου του συγκεκριμένου έργου που πρόκειται να επιχειρηθεί.

Η έγκριση δηλαδή της οικείας υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού, η οποία αποτελεί την προϋπόθεση εκδόσεως των, τυχόν απαιτούμενων για την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών και τη χρήση κτιρίων, λοιπών διοικητικών πράξεων, χορηγείται μόνον εάν, κατά την αιτιολογημένη κρίση της υπηρεσίας, το έργο ή η δραστηριότητα, είτε καθεαυτό είτε ενόψει των συνθηκών που υφίστανται στην περιοχή, δεν

συνεπάγεται δυσμενείς επιπτώσεις στη διατήρηση, την προβολή και την εν γένει προστασία του μνημείου και του χώρου που το περιβάλλει (ΣτΕ 422/2015, 4351/2014). Εξάλλου, δεδομένου ότι προστατευόμενο στοιχείο του περιβάλλοντος χώρου των μνημείων συνιστά και η ανεμπόδιστη θέαση αυτών, αλλά και ο χαρακτήρας και η φυσιογνωμία της ευρύτερης περιοχής, η οποία τελεί σε άμεση οπτική επαφή με τα μνημεία και είναι αναγκαία για την ανάδειξή τους, πρέπει περαιτέρω να ερευνάται και αν η απόσταση του έργου από το μνημείο ή η σχέση του με αυτό, εν όψει των μορφολογικών του στοιχείων, είναι τέτοια ώστε να διασφαλίζεται η αναλλοίωτη έποψη του μνημείου και η ακεραιότητα του αναγκαίου για την ανάδειξή του σε ιστορική αισθητική και λειτουργική ενότητα περιβάλλοντος χώρου (ΣτΕ 3004/2015, 3735/2013).

Γ.3 Περιπτώσιολογία

Για την ανέγερση κτιρίων πλησίον μνημείων εγγεγραμμένων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς, όπως η Ακρόπολη και εντός του αρχαιολογικού χώρου των Αθηνών - σύμφωνα με την **2102/2019 ΣΤΕ** - απαιτείται υποχρεωτικά γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ. και έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού.

Με την Απόφαση 2485/2014 ΣτΕ:

- εξετάζεται αίτηση με την οποία ζητείται η ακύρωση της ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/42601/967/15.6.2010 απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού, με την οποία αποφασίσθηκε να μη χαρακτηρισθούν ως μνημεία, κατά την αρχαιολογική νομοθεσία, κτίσματα υφιστάμενα στον περιβάλλοντα χώρο του κτιρίου της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας επί των οδών Μαρασλή, Αλωπεκής και Σουηδίας των Αθηνών
- το σωματείο με την επωνυμία «.....», ισχυριζόμενο ότι ο χαρακτηρισμός των ως άνω κτισμάτων ως μνημείων θα εμπόδιζε την κατεδάφισή τους και την **ανέγερση στη θέση τους σύγχρονων σχολικών κτιρίων**, τα οποία θα επέλυαν το χρόνιο στεγαστικό πρόβλημα του σχολείου

ΙΣΤΟΡΙΚΟ:

- Κατά το έτος 2007 και προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι στεγαστικές ανάγκες του 15ου Δημοτικού Σχολείου Αθηνών και διθεσίου νηπιαγωγείου, οι αρχαιολογικές υπηρεσίες επελήφθησαν αιτημάτων κατεδάφισης των τριών αυτών κτισμάτων που βρίσκονται στον περιβάλλοντα χώρο του κηρυχθέντος ως μνημείου Μεγάρου της Μαρασλείου και του διδακτηρίου «Αριστοτέλης.
- Μελετητές της σύγχρονης ελληνικής αρχιτεκτονικής θεωρούν ότι η προσθήκη των επίμαχων κτισμάτων αποτέλεσε, «... ένα ορόσημο, όχι μόνο για την παραγωγή του

ίδιου του αρχιτέκτονα αλλά και το σύνολο του σχολικού προγράμματος»

Με την εν λόγω Απόφαση ΣτΕ η αιτιολογία, κατά το μέρος που έχει ως βασικό έρεισμα τις στεγαστικές ανάγκες του λειτουργούντος στο χώρο δημοτικού σχολείου, για την ικανοποίηση των οποίων είναι επιβεβλημένη η καθαίρεση των επίμαχων κτισμάτων, είναι μη νόμιμη. Αυτό διότι **κριτήριο, και μάλιστα βασικό, για την κήρυξη ορισμένου πολιτιστικού αγαθού ως μνημείου ή όχι δεν μπορεί να είναι η αναγκαιότητα του χώρου που αυτό καταλαμβάνει για άλλους νόμιμους σκοπούς, η ικανοποίηση των οποίων προϋποθέτει την καθαίρεσή του, αλλά η, τυχόν, αρχιτεκτονική, ιστορική κ.λπ. αξία του και η συμβολή του στη διαφύλαξη της συλλογικής μνήμης.**

Ανεπαρκής η αιτιολογία όσον αφορά την κρίση ότι τα επίμαχα κτίσματα δεν συγκροτούν ενιαίο σύνολο με το διατηρητέο μνημείο, χτίστηκαν μεταγενέστερα και δεν συνάδουν μορφολογικά με αυτό.

Η αρ. 1361/2019 ΣΤΕ πραγματεύεται με την περίπτωση αλλαγής χρήσης σε χώρους μνημειακού κτιριακού συγκροτήματος από τουριστικό κατάλυμα σε εκθεσιακό-μουσειακό χώρο. Με την προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού δεν εγκρίθηκε η αναγνώριση ή η λειτουργία μουσείου σύμφωνα με το άρθρο 45 του Ν. 3028/2002, αλλά επετράπη η χρήση ορισμένων χώρων ως εκθεσιακών χώρων αντικειμένων λαογραφικού ενδιαφέροντος.

Με την εν λόγω Απόφαση κρίνεται ότι είναι αιτιολογημένες :

- αφενός η προσβαλλόμενη απόφαση προς τις επιτραπέιες εργασίες για την αποκατάσταση τμήματος του μνημείου στην αρχική του μορφή και ειδικότερα για την **αντικατάσταση των κεραμοσκεπών με δώματα**
- Αφετέρου η κρίση των αρμόδιων οργάνων των υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και του ΚΑΣ ότι η επιτραπέια χρήση δεν θίγει τον χαρακτήρα του συγκροτήματος ως μνημείου.

Η Απόφαση 1805/2016 ΣτΕ πραγματεύεται με την περίπτωση αποξήλωσης της πύλης εισόδου διατηρητέας έπαυλης

Πραγματικά περιστατικά :

- Με την απόφαση χαρακτηρισμού του έτους 1984 κηρύχθηκε διατηρητέα η έπαυλη και ορισμένα βοηθητικά κτίρια αυτής, καθώς και ο περιβάλλον αυτήν «κήπος», εκτάσεως 20 περίπου στρεμμάτων, έναντι 100 στρεμμάτων του όλου κτήματος
- Η προκείμενη επέμβαση αφορά μικρή έκταση (746 τ.μ.) σε σχέση με την συνολική
ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ – ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ - ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

έκταση του δασυλλίου και του κήπου (6 στρέμματα και 20 στρέμματα, αντιστοίχως, ήτοι ποσοστό 1,2% και 0,37% περίπου), συνίσταται δε στην κοπή 6 δένδρων, με τον όρο της αντικατάστασής τους, και σε αποξήλωση της πύλης εισόδου, με τον όρο της πιστής ανακατασκευής της σε απόσταση ολίγων μέτρων υπό την εποπτεία των αρμόδιων οργάνων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Με βάση τα ανωτέρω, με την εν λόγω Απόφαση το ΣτΕ έκρινε ότι η εγκριθείσα επέμβαση αποτελεί **μικρή και όχι «μειζονα» επέμβαση, δεν επάγεται δε καθ' οιονδήποτε τρόπο αποχαρακτηρισμό του μνημείου** και συνεπώς αρμοδίως εγκρίθηκε

- από την προϊσταμένη της οικείας περιφερειακής Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων μετά από γνωμοδότηση του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων και
- όχι από τον Υπουργό Πολιτισμού μετά γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων.

Με την εν λόγω Απόφαση το ΣτΕ με βάση τις προηγηθείσες γνωμοδοτήσεις του Τοπικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων κρίνει ότι, η επέμβαση, δηλαδή η πρόβλεψη πεζοδρομίου πλάτους 4,25 μεταξύ της περιφράξεως και του συγκοινωνιακού κόμβου, η μεταφορά της εκεί ευρισκομένης πύλης εισόδου του ιδρύματος και της περιφράξεως κατά ολίγα μέτρα εσώτερον και η κοπή του αναγκαίου αριθμού δένδρων, **δικαιολογείται από λόγους δημοσίου συμφέροντος**, οι οποίοι συνίστανται στην ασφαλή κυκλοφορία των περιοίκων, των φοιτητών του αιτούντος Τ.Ε.Ι., που ανέρχονται σε 20.000 περίπου σύμφωνα με την αίτηση ακυρώσεως, καθώς και 3.000 περίπου μαθητών που φοιτούν σε εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιοχής.

Η αρ. **478/2019 ΣΤΕ** κρίνει ότι επιτρέπεται η **ανακατασκευή οικοδομήματος** παρόμοιου προς εκείνο του οποίου η ύπαρξη δύναται ν' αποδειχθεί, υπό τους τυχόν προσθέτους όρους και περιορισμούς που θα θέσει το Υπουργείο Πολιτισμού, καθώς το ιδιαίτερο καθεστώς προστασίας του μνημειακού χαρακτήρα οικισμού της Χώρας Πάτμου, δεν μεταβλήθηκε μετά την έναρξη ισχύος του ν. 3082/2002.

Σχετικά με τις προϋποθέσεις για την **ανέγερση ή την κατεδάφιση κτίσματος σε αρχαιολογικό χώρο και σε τόπο ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους**, η **681/2018 ΣΤΕ** κρίνει ότι σε όσες περιπτώσεις η δόμηση εντός παραδοσιακών οικισμών υπόκειται στην έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού, δεν απαιτείται έλεγχος της μελέτης κατασκευής του έργου και από την ΕΠΑΕ.

Σύμφωνα με την **422/2015 ΣτΕ**, **απαγορεύεται η ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων επί του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου** του Κονώνειου τείχους της Πειραιϊκής ακτής. Το επίδικο κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος βρίσκεται εντός της ζώνης της Πειραιϊκής ακτής που αποτελεί μνημείο και με πλημμελή αιτιολογία η ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων στον εξωτερικό χώρο του κτίσματος θεωρήθηκε νόμιμη και μη

βλαπτική για το αρχαίο μνημείο. Η υποβάθμιση του ευρύτερου χώρου του μνημείου σε παρακείμενα ακίνητα, επιβάλλει στη Διοίκηση την υποχρέωση να λάβει τα προσήκοντα μέτρα για την αποκατάστασή του και δεν δικαιολογεί την διατήρηση της παράνομης λειτουργίας του επίδικου καταστήματος.

Σύμφωνα με την **147/2019 ΣΤΕ**, η **έγκριση της άδειας ιδρύσεως και λειτουργίας επιχειρήσεως υγειονομικού ενδιαφέροντος σε πλατεία όπου υπάρχουν διατηρητέα μνημεία Νόμιμη υπό όρους**, εφόσον

- Απαγορεύονται επεμβάσεις και χρήσεις μη συμβατές προς την κατά προορισμό χρήση του μνημείου και του περιβάλλοντος αυτού χώρου.
- Για την εκτέλεση έργου ή την ενάσκηση δραστηριότητας πλησίον μνημείου απαιτείται προηγούμενη έγκριση από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού.
- Η αρχαιολογική υπηρεσία είναι αρμόδια για την επιβολή όρου ή περιορισμού που αποβλέπει στην διατήρηση του πολιτιστικού αγαθού.

Κατά την **300/2018 ΣΤΕ**, νομίμως δεν χορηγήθηκε έγκριση περιβαλλοντικών όρων Σταθμού Βάσης Κινητής Τηλεφωνίας, που έχει εγκατασταθεί εντός αρχαιολογικού χώρου, διότι κατασκευάσθηκε χωρίς προηγούμενη έγκριση της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Και αυτό καθόσον η έγκριση της επέμβασης επί ή πλησίον αρχαίου ή νεωτέρου μνημείου από τον Υπουργό Πολιτισμού πρέπει να προηγείται της εκτέλεσης του έργου.

Όσον αφορά **τον τύπο των προσβαλλόμενων Αποφάσεων**, το ΣτΕ έκρινε:

Η αρ. **214/2019 ΣΤΕ** κρίνει ότι η προσβαλλόμενη έγκριση κατασκευής προσθήκης κτιρίου είναι πλημμελώς αιτιολογημένη, διότι δεν περιλαμβάνεται λεπτομερής περιγραφή του μνημείου και του νέου κτιρίου, αλλά ούτε και τεκμηριωμένη εκτίμηση ότι η τοποθέτησή του στον περιβάλλοντα χώρο του διατηρητέου και μάλιστα σε επαφή με αυτό δεν έχει δυσμενείς συνέπειες στην θέασή του, ενώ δεν αρκεί ότι το έργο έχει εκτελεσθεί σε σημαντικό βαθμό.

Σύμφωνα με την Απόφαση **4351/2014 ΣτΕ**, η προσβληθείσα απόφαση, με την οποία η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων ενέκρινε υπό όρους την επισκευή του διατηρητέου ιστορικού μνημείου δεν φέρει επαρκή αιτιολογία, διότι δεν περιέχει

- ακριβή και λεπτομερή περιγραφή των εγκαταστάσεων που κηρύχθηκαν ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο,
- ούτε περιγραφή του προς εκτέλεση έργου και εκτίμηση των επιπτώσεων αυτού.

Απόφαση 669/2010 ΣΤΕ:

Οι προσβαλλόμενες αποφάσεις του Υπουργού Πολιτισμού, με τις οποίες εγκρίθηκε η χωροθέτηση οικοδομικών μονάδων στο επίμαχο Ο.Τ., εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και υπάγονται στην αρμοδιότητα του Ε' Τμήματος του ΣτΕ, ενώ η προσβαλλόμενη οικοδομική άδεια, αν και υπάγεται στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου, έχει ως έρεισμα τις αποφάσεις αυτές και πρέπει να κρατηθεί στο σύνολό της η υπόθεση στο ΣτΕ προς εκδίκαση, λόγω συνάφειας. Οι προσβαλλόμενες αποφάσεις του Υπουργού Πολιτισμού, που συνιστούν έγκριση μελέτης και χορήγηση αδειάς για την επέμβαση στον περιβάλλοντα χώρο διατηρητέου μνημείου και την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών προς ανέγερση συγκεκριμένων κτισμάτων, καθώς και έγκριση των οικείων χρήσεων των κτισμάτων, έχουν ατομικό χαρακτήρα και δεν προβλέπεται δημοσίευσή τους στο ΦΕΚ, οπότε θα άρχιζε η προθεσμία άσκησης αίτησης ακύρωσης.